

Linnéuniversitetet

LÄRARPROGRAMMET

Penna, vad är det?

En kvalitativ studie av lärares attityder och uppfattningar om elevers skrivprocess med fokus på skrivverktyg

Emma Knutsson

Examensarbete 15 hp

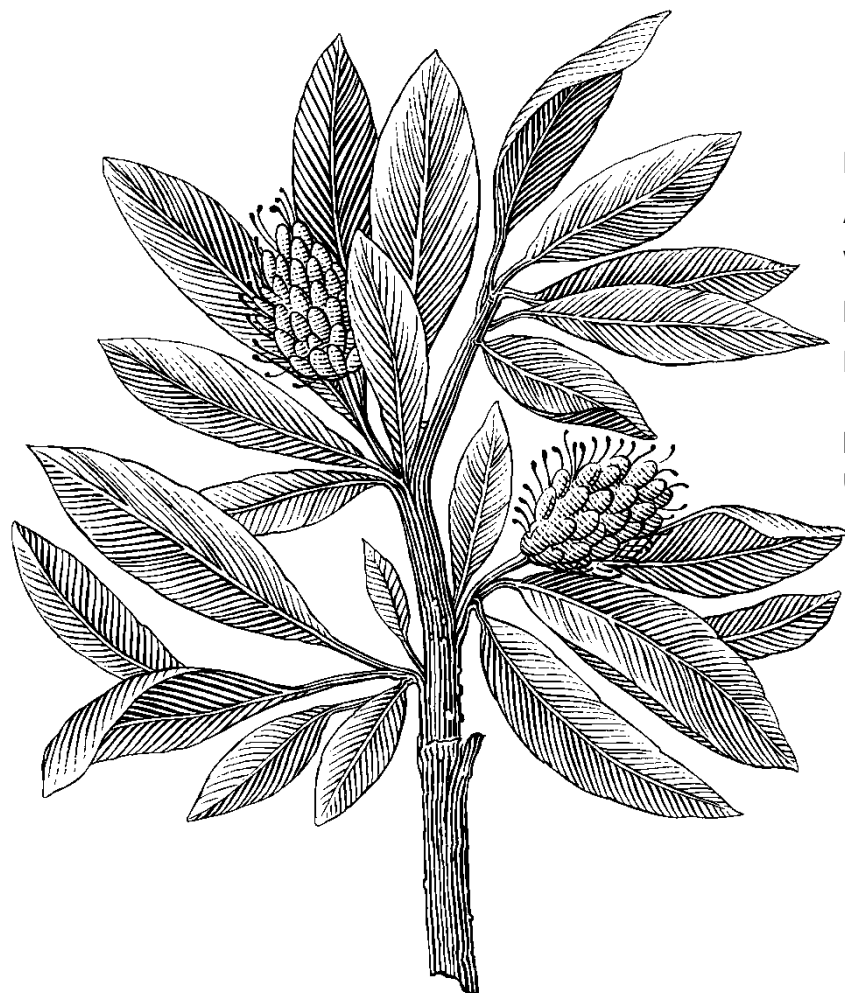
Avancerad nivå

Vårterminen 2014

Handledare: Anna-Carin Bredmar

Examinator: Mattias Lundin

**Institutionen för
utbildningsvetenskap**

Linnéuniversitetet

Institutionen för utbildningsvetenskap

Arbetets art: Examensarbete, 15 hp

Läroprogrammet

Titel: "Penna vad är det?"

Författare: Emma Knutsson

Handledare: Anna-Carin Bredmar

ABSTRAKT

Syftet med den här studien är att undersöka högstadielärares uppfattningar, erfarenheter och attityder gällande dagens och morgondagens skrivundervisning. Med speciellt fokus på skrivverktygens, penna och papper respektive dator, påverkan på elevernas fortsatta skrivutveckling. Studien baserar sig på intervjuer med nio högstadielärare, som är utbildade i ämnet svenska och som har erfarenhet av att undervisa i detsamma. Resultatet visade att lärarna ansåg att val av skrivverktyg i vissa situationer kunde främja elevernas fortsatta skrivutveckling. Handskrivning används främst när eleverna ska utföra små skrivuppgifter, kortskrivning och som en ingång till skrivprocessen, det vill säga att eleverna skriver en plan eller "kladd för hand. Datorskrivning ansågs som det bättre skrivverktyget när eleverna ska jobba med skrivprocessen, framförallt att det underlättade redigering och bearbetningsarbetet.

Nyckelord: skrivundervisning, skrivutveckling, handskrivning, datorskrivning, dator, papper och penna

INNEHÅLL

1	INTRODUKTION.....	1
1.1	Syfte och frågeställningar.....	1
2	BAKGRUND	3
2.1	Skrivundervisningens utveckling	3
2.2	Skrivprocessen.....	3
2.2.1	Den individuella processen.....	4
2.2.2	Den kollektiva processen.....	5
2.3	Bearbetning och redigering	6
2.4	Form och funktion	6
2.4.1	Stavning	7
2.4.2	Handskrivning och handstil.....	7
2.5	Skriva för att lära	8
2.6	Teoretiskt perspektiv	9
3	METOD.....	10
3.1	Metodval.....	10
3.1.1	Metod för att samla in data.....	10
3.1.2	Metodval för databearbetning och analys.....	11
3.2	Etiskt förhållningsätt	11
3.3	Reliabilitet och validitet.....	12
3.4	Urval.....	13
3.5	Genomförande	13
3.6	Databearbetning.....	14
3.7	Metoddiskussion.....	14
4	RESULTAT.....	16
4.1	Praktiska omständigheter.....	16
4.1.1	Tillgång till datorer.....	16
4.1.2	Datorn som hjälpmedel.....	17
4.2	Elevernas förutsättningar.....	18
4.2.1	Att ha en läslig handstil	18
4.2.2	Datorkunskaper.....	20
4.3	Skrivverktygens för- och nackdelar.....	20
4.3.1	Fördelar med handskrivning.....	21
4.3.1.1	Kortskrivning.....	21
4.3.1.2	Kognitiv funktion	21

4.3.1.3	Stavning	22
4.3.1.4	Att starta skrivprocessen.....	23
4.3.1.5	Alternativ till datorn	24
4.3.2	Fördelar med datorskrivning	25
4.3.2.1	Mer produktiva	25
4.3.2.2	Rättstavningsprogram.....	26
4.3.2.3	Styckesindelning.....	26
4.3.2.4	Renskrivning.....	26
4.3.2.5	Bearbetning och redigering	27
4.4	Skrivundervisningens framtid.....	29
5	DISKUSSION	31
5.1	Skrivundervisningens två funktioner.....	32
5.1.1	Enskilt skrivande	33
5.1.2	Kollektivt skrivande	34
5.2	Medveten fördelning av skrivverktygen.....	35
5.3	Framtidens skrivundervisning	36
5.4	Pedagogiska implikationer	37
5.5	Vidare forskning	38
6	REFERENSLISTA.....	39
BILAGA 1		

1 INTRODUKTION

Vad är skrivundervisning för dig? Är det övning i rätt pennfattning och skrivarställning eller är det kanske minnet av att, sida efter sida, öva in rätt skrivstiltsteknik. Eller har du minne av att få in rätt fingerfattning och fart när du skulle skriva på skrivmaskin? Skrivundervisningen idag skiljer sig mycket från den som varit. Enligt Melin (2000) kommer det dröja innan elektroniken kommer att färga vårt sätt att prata om skrivande. Han menar att vi fortfarande associerar skrivande med papper och penna. Men fjorton år har gått sedan Melin framförde dessa tankar och frågan är om vi inte idag associerar skrivande mer med en dator än med papper och penna?

Nuförtiden, kan vi utföra mycket via datorn och mobilen som förr krävde papper och penna. Vi skickar mejl istället för brev, vi kan skicka vykort färdigtryckta med egentagen bild och personlig text. Vi kan lägga in vår inköpslista direkt i mobilen. Men det är inte bara kortare texter som vi på ett enkelt sätt kan skapa, redigera och skicka via datorn eller mobilen, utan nästintill alla sorters dokument kan man på ett smidigt sätt arbeta med digitalt. Man skulle kunna argumentera för att det i många fall är lättare att arbeta med en text på datorn än för hand. Hur betydelsefull roll har papper och penna egentligen i dagens samhälle och vad kommer dessa verktyg att ha för roll i framtiden?

För att skapa sig en uppfattning om hur det ser ut idag och hur det kommer att se ut i framtiden, kan man rikta blicken mot skolan. Hur mycket använder sig elever idag av papper och penna? Trageton (2014) beskriver hur det finns lite studerat kring huruvida datorn kommer att ersätta eller komplettera den "traditionella" läs- och skrivundervisningen. Är det så att vi genomgår en samhällsförändring som kommer att förändra val av skrivverktyg i undervisningen. Eftersom vi går mot ett allt mer digitaliserat samhälle, skulle det vara intressant att undersöka hur lärare idag arbetar med handskrivning respektive datorskrivning i sin undervisning.

I den aktuella läroplanen, Lgr11, så nämns handstil som en del av det centrala innehållet, för ämnet svenska, fram till årskurs 6. Därför är det av intresse att studera lärares uppfattningar och attityder gentemot handskrivning efter årskurs 6, eftersom det inte finns något egentligt krav att inkludera detta i undervisningen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Studien kommer att basera sig på svensklärare på högstadiet för att undersöka för- och nackdelar med de olika skrivverktygen tillgängliga idag, det vill säga papper och penna respektive dator. Att undersökningen baserar sig på högstadielärare, är för att det enda skrivverktyget som omnämns i det centrala innehållet för svenska är dator. På så sätt finns det egentligen inget i styrdokumentet som säger att handskrivning måste vara en del av svenskundervisningen.

Studien syftar att undersöka skrivverktygens för- och nackdelar för att se hur dessa påverkar elevernas fortsatta skrivutveckling. Framförallt ifall det finns fördelar med handskrivning som talar för att detta bör fortsätta vara en del av skrivundervisningen. Studien ämnar besvara följande frågeställningar:

- Vilka fördelar och nackdelar finns det, enligt lärarna, när elever ska producera texter med hjälp av papper och penna respektive dator?

- Vad anser lärarna att val av skrivverktyg har för betydelse gentemot elevernas fortsatta skrivutveckling?
- Hur ser lärarna på skriftens och skrivundervisningens framtid?

2 BAKGRUND

I det här kapitlet kommer tidigare forskning att, till stor del, tematiseras utifrån det centrala innehållet för ämnet svenska som står skrivet i den aktuella läroplanen, Lgr11. Kapitlet har delats upp på detta sätt eftersom det centrala innehållet beskriver vad eleverna ska få möjlighet att utveckla genom ämnet, i det här fallet svenskämnet. För att på ett tydligt sätt koppla samman tidigare forskning med den aktuella skrivundervisningen kommer det centrala innehållet att utgöra en ingång till tidigare forskning.

Först kommer en kort överblick att ges kring skrivundervisningens progression. Sedan kommer tidigare forskning kring skrivande och skrivverktyg att presenteras.

2.1 Skrivundervisningens utveckling

Trageton (2014) beskriver hur skolan grundades för att barn skulle lära sig att läsa framförallt religiösa och auktoritativa texter. När beslutet togs 1882 att barn skulle börja skolan vid sju års ålder, utgick man från vad man ansåg som en lämplig ålder för att bli introducerad till skriftspråkskulturen (Gustafsson & Mellgren 2000). Idag har forskning däremot pekat på att barn börjar sin läs- och skrivutveckling långt före den formella undervisningen (Fast 2008).

Trots att skolan under 1800-talet undervisade eleverna både i att läsa och skriva så lades enligt Gustafsson och Mellgren (2000), inte speciellt mycket fokus på skrivning. Detta berodde på att varken kyrkan eller staten var intresserade av att folket skulle kunna skriva. Eftersom skrivning fortfarande var väldigt starkt kopplat till makt (a.a.).

När skrivundervisningen infördes låg fokus på att skriva rätt och väl. Undervisningen fokuserade på att lära ut "rätt" pennfattning och sittställning (Längsjö 2005). Fortsättningsvis, så kom skrivning länge att handla om teknisk välskrivning (Trageton 2014). Enligt Melin (2000) så har skrivhandledningen under lång tid baserat sig på att det endast fanns ett rätt sätt och att det sättet skulle följas för att få bra resultat. Vidare så ansågs man som en god skrivare om man kunde stava rätt och hade en vacker handstil (Längsjö 2005).

Att skrivande började ses som en mer omfattande process kan man se i böcker från 1920-talet (Strömquist 2007). Men det var inte förrän på 1980- och 1990-talet som den processororienterade synen på skrivande började slå igenom ordentligt. Processkrivande har sedan dess gett avtryck i både kursplaner och läromedel (Palmér & Östlund- Stjärnegårdh 2005).

2.2 Skrivprocessen

Undervisningen skall även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra (Skolverket 2011, s.222)

Det ses som en viktig vändpunkt i språkforskningens historia att börja se skrivning som en process (Melin 2000). Att skrivforskningen har intagit en processororienterad syn, är mer realistisk till den mentala process som textbildning faktiskt innefattar (Strömquist 2010). Det som tidigare setts som en aktivitet som leder till en färdig produkt, ser man det idag som flera aktiviteter (Amicucci 2011). Trageton (2014) beskriver hur den processororienterade och genremedvetna undervisningen har kommit att genomsyra de nordiska läroplanerna, i alla språkämnen och åldrar. I dagens klassrum arbetar man aktivt med skrivprocessen (Jones 2014). Elever uppmuntras till

att skriva utkast, granska och bearbeta sina texter (a.a.). Skrivprocessen kräver omfattande för- och efterarbete (Strömquist 2007). Det handlar inte endast om att befästa ord på papper, utan själva skrivstadiet är egentligen den minsta delen av skrivprocessen (a.a.).

Nordmark (2014) beskriver hur det finns två sidor av skrivprocessen. Å ena sidan den kognitiva processen som sker inom individen vid textbildning. Å andra sidan, den sociala processen som inrymmer allt runt omkring individen, det vill säga den sociala och kulturella kontexten (Nordmark 2014). Strömquist (2007) beskriver hur forskningen visat att skrivande påverkar mer än bara språkutvecklingen, att det också har stor betydelse för individens totala utveckling. Skrivning kan ses som ett medel för tänkande och lärande (Längsjö & Nilsson 2005). Skrivande hjälper individens kognitiva, emotionella och sociala utveckling samt har en stor inverkan på det egna självförtroendet (Strömquist 2007).

2.2.1 Den individuella processen

Skrivprocessen har en tendens att ses som en formel av steg som eleverna ska följa (Amicucci 2011). Som beskrivet ovan så får eleverna ofta en chans att skriva ett utkast, granska och bearbeta sitt arbete (Jones 2014). Men i praktiken arbetar man inte med ett moment eller steg i taget, utan man arbetar med flera moment av skrivprocessen samtidigt (Strömquist 2010). Dessutom att vi återkommer flera gånger till de olika momenten. Det har visats sig att skrivprocessen tenderar att vara mer linjär när elever skriver för hand, det vill säga att eleverna ”brainstormar”, strukturerar deras idéer, skriver ett utkast, bearbetar utkastet och skriver sedan ett nytt, för att slutligen korrekturläsa texten innan inlämning (Goldberg, Russell and Cook 2002).

När man börjar skriva innebär det en tankeprocess som innebär att man skriver ner det man vet och vad man vill förmedla kring ett valt område (Warschauer 2006). Man måste även tänka på vilken texttyp eller genre man ska skriva i (a.a.). När eleverna ska börja sitt skrivande, ”prewriting”, så har Warschauer (2006) observerat att datorn fungerar som en bra hjälp, då eleverna kan samla fakta och kunskap kring det valda ämnet. Det fanns dock de elever som själva valde att skriva sitt första utkast för hand (a.a.). Eleverna ombeds ibland att producera en text utan egentligen vara speciellt motiverade till att skriva. De elever som inte känner sig motiverade skriver, enligt Jones (2014), ofta ner allt de kan komma på, för att senare kunna sortera och organisera sina tankar. Detta menar Jones (2014) påvisar att eleverna förlitar sig på att skrivning idag ses som en reproducerande process.

Längsjö och Nilsson (2005) menar att drivkraften bakom lärande är motivation och funktion. Dock kan man utveckla strategier för att skriva trots att man inte känner sig motiverad (Jones 2014; Strömquist 2010). Däremot beskriver Strömquist (2010) att skrivprocessen kräver engagemang och problemlösning. Detta innebär att den som vill eller måste ägna sig åt skrivning måste utveckla problemlösningstrategier (a.a.). Skrivteorier som behandlar den kognitiva aspekten av skrivprocessen betonar ofta den ständigt pågående problemlösningen som gör skrivprocessen komplicerad (Quinlan, Loncke, Leijten & Van Weas 2012).

Skrivande kan, enligt Jones (2014), skapa en kognitiv överbelastning. I hans studie framkom det att eleverna fann det svårt att sortera och organisera idéer samt att det ständigt uppkommer nya idéer medan eleverna skriver (a.a.). Quinlan m.fl. (2012) beskriver hur skrivprocessen ofta ses som rörig. Att skribenten måste lösa flera saker

samtidigt, allt ifrån att rätta ett stavfel till att planera nästa stycke. Strömqvist (2010) betonar att man måste träna upp sin förmåga att skriva. Det räcker inte med att veta vilka redskap som ska användas. ”Man lär sig att skriva genom att skriva” (Strömqvist 2012, s.12).

Trots att skrivning i många anseenden är en individuell process menar Melin (2000) att kollektivt skrivande har kommit att prägla dagens skrivundervisning. Vidare beskriver Nordmark (2014) att den individuella skrivprocessen ständigt är kopplad till den sociala aspekten i klassrummet.

2.2.2 Den kollektiva processen

Att låta någon annan att läsa texten är en av de bästa bearbetningsstrategierna (Strömqvist 2010). Idag så sker skrivandet i en längre process där samarbete är en återkommande faktor, vare sig det är att man skriver tillsammans med någon annan eller att man får feedback och förslag från kamrater (Warschauer 2006). I en studie utförd av Hoogeveen och van Gelderen (2013) visade det sig att elever som fick arbeta med kamratrespons presterade betydligt bättre i sitt skrivande än de elever som fick arbeta utan kamratrespons. Studien visade även att de elever som arbetat med kamratrespons producerade omätbart mycket bättre första och andra utkast. Vidare att elever som fått kamratrespons producerade texter av högre kvalitet och gjorde bättre revideringar än de elever som arbetat individuellt (a.a.).

Däremot visar resultatet i Nordmarks studie att den sociala aspekten av skrivprocessen kan ha sina nackdelar (Nordmark 2014). Att elevernas eget skrivande påverkas mycket av den omgivande miljön. Vidare att eleven intar en skrivanderoll¹ beroende på vilka personer eleven har runt sig. Dessa roller är inte statiska, utan kan förändras och en elev kan inta mer än en roll under skrivprocessen (a.a.). Däremot har Trageton (2014) observerat, som Hoogeveen och van Gelderen, fördelar med att låta eleverna arbeta tillsammans i sitt skrivande.

Trageton (2014) observerade två klasser, där eleverna i den ena klassen fick arbeta enskilt medan eleverna i den andra klassen fick arbeta i par. I den klassen där eleverna arbetade i par, så var det ingen som räckte upp handen, medan det i den andra klassen nästan ständigt var händer uppe (a.a.). I klassen där eleverna arbetade tillsammans hjälpte de varandra istället för att söka hjälp hos läraren. Trageton förklarar att låta eleverna samarbeta förenklar inte endast arbetet för läraren som kan agera mer som mentor i elevernas skrivande utan även generar i att eleverna får en social och muntlig dimension på skrivprocessen (a.a.). Enligt Trageton (2014) skulle det ur ett sociokulturellt perspektiv vara mer gynnsamt för elevernas inläring, det vill säga att istället börja diskutera ”en-mot-två” framför ”en-mot-en” lösningar.

Nordmark (2014) belyser dock att elevernas samarbete och stöd till varandra beror på elevens individuella skrivförmåga. Den eleven som har mer ”skrivvana” eller är mer

¹ För vidare läsning se Nordmark, M. (2014). *Digitalt skrivande i gymnasieskolans svenskundervisning- En ämnesdidaktisk studie av skrivprocessen*. Örebro: Örebro universitetet, s. 119-149

självständig blir den som stöder den eleven som är mer osäker i sitt skrivande. Detta påverkar i sin tur hur mycket tid de ”självständiga” eleverna ägnar åt sitt eget skrivande och till att hjälpa sina kamrater i deras skrivande (a.a.).

2.3 Bearbetning och redigering

Redigering och disposition av texter med hjälp av dator (Skolverket 2011, s.226)

I samband med den IKT-satsning som sker har processkrivning på dator blivit ett centralt verktyg (Trageton 2014). Dock har IKT-drömmen om att revolutionera skolan inte fått det genomslag man trott. Istället visar det sig att de flesta skolor använde datorn för sin ”skrivmaskinsfunktion” (a.a.). Enligt Warschauer (2006) finns det framförallt tre fördelar med att använda datorn vid bearbetning av text. För det första blir det mer läsvänligt. För det andra så finns det fler alternativ för hur man kan visa och förmedla feedback. Slutligen så är det så mycket lättare för eleven att göra ändringar i texten (a.a.). När eleverna ska skriva för hand måste de, till exempel, stryka över och göra pilar när de ska ändra en idé som skrivits ner på papper (a.a.).

Däremot menar Jarrick och Josephson (1996) att element i texten kan flyttas om, läggas till och dras ifrån alldeles för flitigt på datorn. Detta gör att många ”lösa” tankar som man hade i början av arbetet hänger med alldeles för länge och kanske till och med är en del av den slutliga produkten (a.a.). Ordbehandlingsprogrammen är så lätthanterliga eftersom de påminner så mycket som gårdagens skrivbord och kontorsmiljö (Melin 2000). De kommandon man till exempel kan använda är klippa och klistra. Vidare så baserar sig ikoner på traditionella verktyg som sax, linjal och papperskorg och så vidare (a.a.).

Enligt Warschauer (2006) så bearbetar eleverna sina texter samtidigt som de skriver, när de skriver på dator. Idéer modifieras redan under utformandet av ett första utkast. Eleverna var mer villiga att överge en idé mitt i arbetet när de arbetade på dator, vilket indikerar att eleverna påbörjar skrivprocessen mycket tidigare än de som skrev för hand (Goldberg m.fl. 2002). Vidare så framkom det att elever som arbetade i ”traditionella” klassrummet bearbetade och skrev om sina arbeten mindre än de elever som arbetade på dator (Warschauer 2006). På så sätt blir skrivprocessen mer naturlig och används mer i de klassrum där eleverna arbetar med datorer (a.a.).

2.4 Form och funktion

Språkets struktur med stavningsregler, skiljetecken, ordklasser och satsdelar
(Skolverket 2011, s. 226)

Det finns en myt kring det formella och det funktionella som baserar sig på föreställningen om att det ena utesluter den andra (Längsjö & Nilsson 2005). Därför tenderar form och funktion att behandlas som två skilda aspekter (a.a.). När man talar om form i skrivsammanhang så syftar man till stavning, interpunktion, ordböjningar och meningsbyggnad. Det funktionella kopplas till innehåll, kommunikation och det meningsfulla i språkanvändningen (a.a.).

Men förmågan att stava kan inge en form av trygghet, som gör att man vågar skriva (Längsjö & Nilsson 2005). Det är alltså inte en fråga om form eller funktion, utan snarare att uppmärksamma det formella vid rätt tillfällen för att främja elevernas skrivutveckling (a.a.)

2.4.1 Stavning

Att eleverna ska bli medvetna om språkets form och skrivregler är något som beskrivs tydligt i Lgr11. Skrivning innefattar flera nivåer, där skapa ord, satser och meningar tillhör de mest grundläggande nivåerna (Melin 2004). Det är vanligare att man gör stavfel när man skriver på dator än när man skriver för hand (a.a.). Detta beror på att datorskrivning är mer automatiserad och kroppen aktiverar fel muskelprogram (a.a.).

Enlig Warschauer (2006) så använder elever som skriver på dator rättstavningsprogram flitigt i sitt skrivande. Dock menade eleverna själva att när datorn markerade något i deras text kunde de inte bara göra en enkel ändring i det aktuella arbetet, utan även ta lärdom av sitt misstag. Det vill säga att de noterade vad de gjort för fel för att inte göra det igen (a.a.). I den processororienterade skrivundervisningen så behandlas språkgranskning som ett arbetsmoment (Längsjö & Nilsson 2005).

Att arbeta med formen kan gott vänta till bearbetningsfasen, men målet är att formella aspekter ska tillämpas redan i formuleringsarbetet (Strömquist 2007). Vidare så hämmas skrivandet om man ideligen måste avbryta sitt arbete för att fundera över formalia (a.a.). Forskning har kommit fram till att skrivning i hög grad innefattar en mental process (Melin 2004). Det har framkommit att man förlitar sig mer på synminnet än inlärd stavningsregler när det kommer till stavning (a.a.). Vidare har forskning påvisat att rättstavning även kan kopplas till handskrivning. När handstilen blev slarvigare så ökade felstavningen och menade att ju mer man koncentrerade sig på ”hantverket” desto bättre stavade man (Längsjö & Nilsson 2005).

2.4.2 Handskrivning och handstil

En vacker text kan vara funktionell då den visar adressaten hänsyn, artighet och vördnad (Melin 2000). Enligt Melin (2000) så vill alla att text ska vara vacker. Han menar att vi ofta överväger vilket typsnitt vi ska använda, på samma sätt som vi överväger vad vi ska ha på oss vid speciella tillfällen (a.a.). Men bara för att datorn kan få det man skriver snyggt, ska detta inte undantränga handskrivningen. (Längsjö & Nilsson 2005).

Enligt lärare själva så ska det finnas en fördelning mellan datorskrivning och handskrivning. Trageton (2014) beskriver hur ASL²- lärare med sju till åtta års erfarenhet ansåg att datorskrivning skulle utgöra 76 procent av undervisningen och handskrivning 24 procent. Dessa siffror närmar sig det samhälle som vi har utanför skolan, där datorskrivning ligger mellan 90 -95 procent (a.a.). Dock visade det sig att de skolor som Warschauer (2006) undersökte endast arbetade med handskrivning cirka 10 procent av undervisningen. Detta stämmer mer överens med den procentenhet som Trageton (2014) presenterar gällande samhället i stort.

² ”Att skriva sig till läsning”

Dock visade det sig att datorskrivande påverkar, bland annat, elevernas handstil på ett negativt sätt. Detta leder till att eleverna ständigt blir anmärkta på sin handstil, vilket gör att de känner sig mindre motiverade att skriva för hand (Warschauer 2006). Många lärare nämnde just svårigheterna med att läsa eleverna handskrivna texter (a.a.). Trageton däremot har i sin undersökning påvisat att tidig datorskrivning och uppskjuten skrivstilsundervisning resulterar i bättre handstil.

Enligt Längsjö och Nilsson (2005) så är det skolans uppdrag att se till att eleverna använder sig av handskrift i en allt mer digitaliserad värld. Men att det finns varierande åsikter om hur mycket undervisningstid som ska läggas på handstil. Skrivpedagogiken ska inte förväxlas med att forma bokstäver eftersom det är innehållet i det som skrivs som ska betonas (Trageton 2014). Men formen kan stå i innehållets tjänst, eftersom om man har flyt i sitt skrivande och i sin handstil kan kraft istället läggas på innehållet (Längsjö & Nilsson 2005). Däremot beskriver Trageton (2014) att det är logiskt att handskrivning systematiskt reduceras med varje ny läroplan, eftersom vi går mot ett mer digitaliserat samhälle.

2.5 Skrivna för att lära

Det innebär att eleverna genom undervisningen ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära (Skolverket 2011, s. 222)

Skrivandet kan i många fall vara en kognitiv process, där elever skriver för att tänka eller lära (Palmér & Österlund- Stjärnegårdh 2005). Det kan, till exempel, vara när elever för anteckningar eller skriver loggbok, det vill säga texter som inte är direkt avsedda för att bli bedömda (a.a.). På så sätt är inte allt skrivande som sker i skolan kommunikativ (a.a.).

I en undersökning gjord av David M Oppenheimer och Pam Fuller, där de ville undersöka ifall bärbara datorer med alla sina fördelar leder till lägre inlärningskvalitet (Herbert 2014), ställdes anteckningsskrivning på dator mot anteckningsskrivning för hand. Resultatet visade att de elever som skrev för hand hade tillägnat sig kunskapen från föreläsningen på ett sätt som gjorde att de kunde göra reflektioner kring föreläsningens innehåll bättre än de som antecknat på dator (a.a.). Vidare så presterade de som antecknat för hand bättre på ett senare kunskapstest, trots att de som skrivit på dator hade mer omfattande anteckningar (a.a.). Healy (1999) har kommit fram till liknande resultat då hon undersökte hur datorer användes i amerikanska skolor. Resultatet visade att datorn hade ringa, inga eller negativa effekter på elevernas inlärningskvalitet (a.a.).

Norge som är ett av de mest datortäta länderna i världen och där alla gymnasieelever ges varsin dator, har dock visat dåliga inlärningsresultat (Trageton 2014). Det har visat sig att eleverna känner sig distraherade av tillgången till bl.a. internet. Därför har skolor i Oslo börjat stänga av nätet precis som många skolor i USA (a.a.). Däremot beskriver Trageton (2014) att datorn används mest som skrivmaskin och att detta är ett av de få IKT-områden där man i skolan har kunnat påvisa tydliga inlärnings effekter. Att skriva på dator gör att man skriver lite längre texter som är prydligare och har mindre tekniska fel än de som skrivs med papper och penna (Goldberg 2002). Dock så menar Sharp och Hargrove (2004) att handskrivning kan medföra flera positiva fördelar när det kommer till att skriva personliga texter, då datorn tenderar att överbelasta vår kognitiva förmåga. Detta gör att fokus skiftar från den egna tankegången (a.a.).

Enligt Warschauer (2006) så kände de lärare som deltog i hans studie sig tvungna att ge eleverna en chans att skriva för hand. Detta gjordes för att förbereda dem för kommande prov, där eleverna är tvungna att skriva för hand (a.a.). Vidare så framkom det att de flesta eleverna kände att det var lättare och roligare att skriva på dator än för hand, vilket resulterade i att eleverna skrev längre texter. Men detta berodde på hur duktiga eleverna var på att använda tangentbordet (a.a.). Enligt Warschauers observationer, så lärde sig alla eleverna att använda tangentbordet men att det var stora skillnader eleverna emellan hur mycket de lärde sig. Elevernas förmåga att använda tangentbord hade även med elevens datorvana. Men även hur eleven blivit introducerad till tangentbordet (a.a.).

Som tidigare nämnts påverkar inte skrivande endast en individs språkutveckling utan även den kognitiva – och emotionella utvecklingen (Strömqvist 2007). Ofta så skriver vi för att, till exempel, bearbeta våra känslor (Fast 2008). Vidare så har det visat sig att emotionellt skrivande har positiva hälsoeffekter. Till exempel så kan en persons immunförsvar öka, det kan generera i mindre frånvaro från jobbet samt att man får mer positivt humör (Sharp & Hargrove 2004).

2.6 Teoretiskt perspektiv

Den här studien har valt att basera sig på ett sociokulturellt perspektiv med fokus på historiska och sociokulturella ramar. Inom det sociokulturella perspektivet finns det en idé om att historiska och kulturella ramar påverkar barnets utveckling (Bråten 1998). Hundeide (2006) påpekar att historiska och sociokulturella omständigheter sätter gränser för barnets utveckling. Fortsättningsvis menar Vygotskij att barnet tar lärdom av tidigare generationer som påverkar barnet som individ (Bråten 1998). Det finns en uppfattning om att barnets utveckling ska ta en viss riktning för att accepteras in i den kulturella gemenskapen (Hundeide 2006).

I vår kultur finns det ”instruktionsböcker” som talar om vad barnet bör kunna (Hundeide 2006). I kulturen ingår idéer, värderingar och kunskaper som förvärvas ”genom interaktion med omvärlden” (Säljö 2014, s. 29). Men det ingår även fysiska redskap och verktyg för, till exempel, information- och kommunikationsteknik som ständigt är närvarande i vår vardag (a.a.). På så kan man se ett samspel mellan immateriella och materiella dimensioner som utgör grunden för kultur. Med andra ord så går utvecklingen av det materiella, hand i hand med utvecklingen av idéer och intellektuella kunskaper (a.a.).

Vi lever enligt Säljö (2014) i en delvis artificiell värld eftersom majoriteten av de fysiska och intellektuella redskap som vi använder för att bearbeta omvärlden, är skapta på kulturella omständigheter och inte givna av naturen. Enligt Hundeide (2006) så ansåg Vygotskij språk och skriftspråk som kulturella redskap. Vidare att språket är ett socialt redskap för tänkande (Bråten 1998). Vygotskij menade att tänkande och språket var oskiljaktiga. Han påstod även att barnets sociokulturella erfarenheter spelar en viktig roll i barnets språkutveckling (a.a.). Den individuella utvecklingen baserar sig alltså på rekonstruktioner av kollektiva ramar som är historiskt och kulturellt givna (Hundeide 2006).

3 METOD

I detta avsnitt kommer först studiens metodval gällande insamling av empiriskt material samt bearbetning av detta material, att motiveras. Efter det kommer studiens etiska förhållningsätt att presenteras. Vidare kommer reliabilitet och validitet att diskuteras i förhållande till studien. Slutligen kommer urval, genomförande och databearbetning att redogöras.

3.1 Metodval

Först kommer en bakgrund till varför studien valt att utföra intervjuer och hur dessa kommer att genomföras. Sedan kommer det valda tillvägagångssättet för att bearbetning av data och analys att redogöras.

3.1.1 Metod för att samla in data

Vid val av metod måste man ha studiens syfte i åtanke. Vad är det studien ämnar undersöka? Vid val av metod måste man även utvärdera huruvida metoden kommer att generera i ett pålitligt resultat. Widerberg (2002) beskriver hur kvalitativ forskning syftar till att undersöka karaktär och egenskaper av ett fenomen, medan kvantitativ forskning avser att fastställa mängder. Eftersom studien ämnar undersöka lärares erfarenheter, attityder och uppfattningar kring dagens tillgängliga skrivverktyg och hur det påverkar elevernas skrivutveckling, intar studien en kvalitativ ansats.

Metodval för insamling av data har tagits utifrån ett kvalitativt perspektiv och vad det är studien ämnar undersöka. Den metod som ansågs lämpligast var intervjuer. Enligt Widerberg så används intervjuer för att få ”andras muntliga uppgifter, berättelser och förståelser” (Widerberg 2002, s. 16). I den öppna riktade intervjun så följer intervjuaren upp de områden som belyses under en fråga som är relevant för studien, vilket leder till att respondenten fördjupar sig i det som intervjuaren finner meningsfullt (Lantz 2007). Den riktade öppna intervjun tillåter den intervjuade att fritt resonera och beskriva sammanhang för att skildra ett fenomen, vilket resulterar i data som baserar sig på människors subjektiva erfarenheter (a.a.). Därför har studien valt att använda sig av en öppen riktad intervju.

Vidare beskriver Widerberg (2002) hur intervjun kan vara mer eller mindre styrd på förhand, antingen så utarbetas en intervjuguide eller så får frågorna formuleras under intervjuens gång. Intervjufrågorna i den här studien avser att vara öppna för respondenten att resonera kring. Men eftersom studien syftar att undersöka lärares uppfattningar kring skrivverktygens betydelse för eleverna skrivutveckling, kommer frågorna vara delvis styrda. Därför har en intervjuguide arbetats fram med huvudfrågor och eventuella följdfrågor (Se Bilaga 1).

Fortsättningsvis, när en studie endast inkluderar ett fåtal personer så tenderar intervjuerna att få olika innehåll beroende på vad intervjupersonerna väljer att fördjupa sig i. Kvale och Brinkmann (2009) beskriver hur reliabiliteten ofta ifrågasätts gällande intervjuer, eftersom olika intervjuare kan komma fram till olika resultat. Även att intervjupersonerna agerar och svarar olika beroende på vilken uppfattning de får av intervjuaren. Studiens reliabilitet och validitet kommer att diskuteras vidare under rubrik 3.3.

3.1.2 Metodval för databearbetning och analys

Nylén (2005) beskriver hur sammanställning och bearbetning i många avseenden är viktigare än urval och datainsamling vid kvalitativ forskning. Detta beror på att det empiriska materialet som insamlas under kvalitativa studier ofta är väldigt omfattande och olikartade, vilket gör att materialet måste sorteras, skrivas om och sammanställas i en logisk form (Nylén 2005). Det är viktigt att medvetet välja en genomtänkt presentationsform (a.a.).

Enligt Widerberg (2002) kan man välja mellan tre olika framställningsformer, empirinära, teorinära samt framställningsformen. Ofta så görs en kombination av dessa vid presentation av insamlad data (a.a.). Enligt Widerberg (2002) så rekommenderas det vid de flesta kvalitativa studier att man hämtar teman från det empiriska materialet. Vidare så kan de teman som väljs ut sedan kan exemplifieras med hjälp av citat från de intervjuade (a.a.). Resultatet kommer på så sätt att presenteras utifrån det resultat som framkommer i det insamlade empiriska materialet. Respondenternas svar kommer inte att presenteras ordagrant, utan en sammanställning av lärarnas svar kommer att redogöras. Citat kommer dock att användas för att tydliggöra lärarnas åsikter och uppfattningar.

Fortsättningsvis, menar Widerberg (2002) att mycket ”data” samlas in under genomförandet av intervjun, då intervjuaren tolkar kroppsspråk, tonläge och agerande. Däremot, menar hon att om man sedan gör utskrifter av intervjuerna, kommer detta att tydliggöra intervjuernas innehåll, kommer detta leda till att bilden av insamlat material blir tydligare och får skarpare konturer (Widerberg 2002). Kvale och Brinkmann (2009) förklarar att det vanligaste sättet att registrera intervjuer att spela in dem, eftersom det ger intervjuaren mer frihet att koncentrera sig på vad respondenten säger. Vidare att orden, tonfall och liknande bevaras i en permanent form som gör det möjligt att gå tillbaka för omlyssning (Kvale & Brinkmann 2009). Med detta som utgångspunkt, avses samtliga intervjuer spelas in och sedan transkriberas för att ge en tydligare helhetssyn av innehållet i respondenternas svar.

3.2 Etiskt förhållningsätt

Enligt Bell (2006) så har etiska regler tillämpats inom forskning under en lång tid. Inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning så finns det fyra huvudkrav som empirisk forskning ska förhålla sig till, informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002).

Vetenskapsrådet (2002) beskriver hur undersökningsdeltagare ska bli informerade om undersökningens syfte och hur undersökningen kommer att genomföras. Informationen kan vara mer eller mindre utförlig, men enligt Bell (2006) så är det alltid viktigt att de deltagande är medvetna om forskningens syfte. Vidare ska man som forskningsansvarig inhämta samtycke från de deltagande, det är speciellt viktigt i de undersökningar där deltagarna gör en aktiv insats. Kvale och Brinkmann (2009) menar att som forskare måste man överväga vilka personliga konsekvenser som det eventuellt kan bli för undersökningens personer. Detta kan skapa ett dilemma, då man vill erhålla så mycket information som möjligt men ändå respektera intervjupersonernas integritet (a.a.). Fortsättningsvis ska de som deltar vara medvetna om att de deltar frivilligt och att de har rättighet att avbryta sitt deltagande i undersökning.

Vidare ska personerna som deltar i undersökningen inte kunna identifieras av utomstående (Vetenskapsrådet 2002). Enligt Bell (2006) så ska deltagarna under

inga omständigheter kunna identifieras, om man ska uppfylla anonymitet. Slutligen får inga uppgifter eller material användas till något annat än till forskningsändamål (Vetenskapsrådet 2002).

Man kan med andra ord argumentera att de etiska principerna måste utgöra en grund för alla delar av studiens genomförande. Det vill säga i förarbetet och genomförandet samt vid analys av resultatet.

3.3 Reliabilitet och validitet

Enligt Bell (2006) måste man kritiskt granska den valda metoden för insamling av material för att avgöra hur tillförlitlig och giltig informationen som framkommit är. Hartman (2004) anser att det är viktigt i vetenskapliga sammanhang att en studie uppfyller kraven på pålitlighet och giltighet, med andra ord reliabilitet och validitet. En studies reliabilitet bedöms utifrån dess förmåga att reproduceras vid andra tidpunkter och av andra forskare (Hartman 2004; Kvale & Brinkmann 2009). Utgår man från dessa kriterier, kan man argumentera att intervjuer som metodval inte är speciellt pålitligt, eftersom intervjuerna kan få olika resultat beroende på respondentens uppfattning av intervjuaren (Kvale och Brinkmann 2009).

Vilket innebär att om en annan person skulle utgå från min intervjuguide, så kanske den personen inte skulle få samma gensvar från den intervjuade som jag. Fortsättningsvis, så kan studiens reliabilitet ifrågasättas då jag formulerar och anpassar följdfrågor till vad respondentens initiala svar. Detta gör att det är svårt att reproducera de intervjuer som jag utför, eftersom frågorna varierar från intervju till intervju. Däremot menar Allwood (2004) att inom den kvalitativa forskningen så är kriterierna mer vaga och tillåtanden när det gäller vad som anses som "vetenskap". Att det är troligt att kvalitativ forskning mer bedöms efter vad som uppfattas som sunt förnuft. Det vill säga att fokus skiftar från "sanningsökande" till kommunikation och diskurs (a.a.).

Fortsättningsvis, beskriver Kvale och Brinkmann (2009) att om man lägger för stark vikt vid reliabilitet när de kommer till kvalitativ forskning, är det mycket möjligt att det motverkar kreativitet och variationsrikedom. Något som man kan anse är en viktig del i den kvalitativa intervjun, då den avser att undersöka lärares subjektiva uppfattning kring ett fenomen. I den här studien är det just lärarnas egen uppfattning kring skrivundervisning och elevers skrivutveckling som är av intresse. Om då fokus skulle ligga på reliabilitet, skulle intervjuguiden följas villkorslöst, och de spontana följdfrågorna som ställs för att eventuellt få respondenten att utveckla sina svar skulle gå förlorad.

Huruvida studien uppfyller valideringskravet, beror på hur giltig metodvalet är gentemot till studien syfte (Kvale & Brinkmann 2009). Thomsson (2010) beskriver hur en undersökning ses som valid beroende på hur välgrundade resultaten är samt hur hållbara de är för kritisk granskning. Kvale och Brinkmann (2009) förklarar att i vanligt språkbruk kopplas validitet till giltighet, sanning och riktighet. Validiteten i en studie kan på så sätt riktas mot forskaren. Det vill säga att det beror på i vilken utsträckning forskaren kontrollerar, ifrågasätter och teoretiskt tolkar sina resultat (Thomsson 2010; Kvale & Brinkmann 2009).

När det kommer till metodvalet av att utföra intervjuer, så avgörs validiteten utifrån undersökningspersonernas redogörelser och kvaliteten på själva intervjuerna (Kvale & Brinkmann 2009). Med andra ord beror det på om urvalet man gjort är giltigt

gentemot studiens syfte och ämne, vidare att jag som intervjuare är medveten om hur jag utformar och utför intervjuerna.

3.4 Urval

Kriterierna som sattes för intervjupersonerna var att de skulle ha erfarenhet att undervisa elever på högstadiet i ämnet svenska. Det var av stor vikt att lärarna arbetade med elever mellan årskurs 7-9 eftersom studien fokuserar på skrivundervisningen de årskurser där handstil inte är en del av det centrala innehållet. De nio lärare som deltog i studien arbetar på tre olika högstadieskolor inom samma kommun.

För att närma sig konfidentialitetskravet, som innebär att inga utomstående ska kunna identifiera de som deltagit i studien (Vetenskapsrådet 2002; Bell 2006), har samtliga lärare fått fingerande namn. Vidare har studien valt att begränsa informationen till lärarnas utbildning samt yrkeserfarenhet i ämnet svenska. Nedan följer en kort presentation av de nio lärare som blivit intervjuade:

Anna är utbildad i samhällsorientering, spanska och svenska. Anna har arbetat i 17 år som lärare i ämnet svenska.

Berit är utbildad i svenska, engelska och tyska. Berit har arbetat i 15 år som lärare i ämnet svenska.

Carin är utbildad i svenska och engelska. Carin har arbetat i 2,5 år som lärare i ämnet svenska.

Denise är utbildad i svenska och engelska. Denise har arbetat i 27 år som lärare i ämnet svenska.

Ellinor är utbildad i bild och svenska, har även läst religion och historia. Ellinor har arbetat i 5 år som lärare i ämnet svenska.

Frida är utbildad i svenska och tyska, har även läst geografi. Frida har arbetat i 20 år som lärare i ämnet svenska.

Gun är utbildad i svenska och spanska. Gun har arbetat i 5 år som lärare i ämnet svenska.

Hanna är utbildad i svenska, engelska och tyska. Hanna har arbetat i 13 år som lärare i ämnet svenska.

Ida är utbildad i bild och svenska. Ida har arbetat i 7 år som lärare i ämnet svenska.

3.5 Genomförande

Den första kontakten med intervjupersonerna skedde på två olika sätt. Majoriteten kunde kontaktas personligen, det vill säga att en muntlig förfrågan gjordes. Resterande förfrågades om eventuellt deltagande via mejl. I mejlet beskrevs kort vad studien skulle fokusera på samt att den skulle basera sig på intervjuer. De lärare som var villiga att delta i studien, kontaktades igen för att boka in datum och tid för utförandet av intervjun. Intervjuerna genomfördes på respektive skola. Eftersom intervjuerna skulle spelas in, var det viktigt att utföra intervjuerna i ett enskilt rum, där respondenterna kunde svara obehindrat och ostört samt att ljudupptagningen skulle fungera på ett bra sätt.

Innan intervjun startades gavs intervjupersonerna information om att intervjun kommer att spelas in. Vidare att det inspelade materialet endast kommer att behandlas av mig samt att materialet kommer att presenteras anonymt.

Efter första intervjun, framkom det att begreppet handskrivning behövdes förtydligas, för att inte bli förväxlat med handstil eller välskrivning. På så sätt, gavs även en förklaring av vad studien menade med begreppet handskrivning innan varje av de resterande intervjuerna påbörjades.

Vid intervjuerna användes en intervjuguide med förbestämda frågor med tänkbara följdfrågor. Trots att frågorna till stor del följdes i den ordning som utarbetats i intervjuguiden, så ställdes spontana följdfrågor baserat på respondentens svar. Frågorna var utformade så att intervjupersonerna styrdes in på ett område som de sedan kunde resonera fritt inom. Detta möjliggjorde för respondenterna att fördjupa och utveckla sina svar inom de områden som hör till studiens syfte.

Intervjuerna tog mellan femton till tjugo minuter att genomföra. Variationen i tid berodde helt och hållet på respondenten eftersom de berättade, förklarade och utvecklade sina svar olika. Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av ljudupptagningsutrustning.

3.6 Databearbetning

Efter att intervjuerna genomförts och spelats in så transkriberades samtliga intervjuer för att underlätta sammanställningen av insamlat material. När samtliga intervjuer transkriberats markerades likheter och olikheter för att tydligare tematisera resultatet. Utifrån dessa tematiseringar arbetades sedan en struktur fram för resultatkapitlet och tydliggörande rubriker arbetades fram. Dessa tematiseringar utgör strukturen för hur resultatet presenteras.

3.7 Metoddiskussion

Det finns alltid flera undersökningsmetoder att välja mellan när man ska utföra en kvalitativ studie. Den här studien valde en intervjumetod, men ett alternativ hade varit att göra en enkätundersökning. Intervjumetoden valdes eftersom det möjliggjorde spontana följdfrågor, vilket ansågs vara viktigt för denna studie. Studien utförde aldrig några testintervjuer innan studien påbörjades, vilket kan ifrågasätta intervjustrukturen och utformningen av intervjufrågorna. Hade testintervjuer utförts hade eventuellt några av frågorna omarbetats, vilket möjligtvis hade medfört ett annat resultat. Vidare så framkom det i den första intervjun att det rådde en viss förvirring gällande termen "handskrivning", vilket lätt kunde förväxlas med "välskrivning". Detta medförde att inför resterande intervjuer att innebörden av termen "handskrivning" för den här studien, det vill säga när eleverna använder papper och penna, klargjordes. På så sätt skiljde sig informationen given till första intervjupersonen med den information som gavs resterande respondenter.

Fortsättningsvis, har jag brister i erfarenhet av att genomföra intervjuer som även bör beaktas vid granskning av denna studie. Dock fungerade intervjumallen som ett stöd vid genomförande av intervjuerna. Men sedan ställdes anpassade följdfrågor till varje respondent beroende på deras svar, vilket hade eventuellt formulerats annorlunda om jag hade haft mer erfarenhet som intervjuare. Detta kan ha resulterat i något ledande frågor för att få intervjupersonen att utveckla sitt svar kring en vald fråga. Detta anses dock inte ha påverkat intervjupersonernas svar på ett negativt sätt, utan var ibland nödvändiga för att respondenten eventuellt skulle utveckla sitt svar.

Studien har som avsikt att vara kvalitativ vilket kan motivera ett mindre urval. Dock medför detta det svårt att argumentera för ett generaliserbart resultat. Det begränsade antalet intervjuer är även något som bör tas i beaktande vid granskning av denna studie. Om fler intervjuer hade genomförts hade det medfört en större mängd data, vilket möjligen hade gjort skillnader i resultatet.

Fortsättningsvis så involverar studien endast kvinnor, vilket skulle kunna anses vara en begränsning. Men eftersom studien inte intar något genusperspektiv så bedöms inte detta ha påverkat studiens resultat. Vidare så skiljer sig respondenterna något i som skiljer sig något åt i ålder och antal års erfarenhet. Men majoriteten av dem arbetade på samma skola, vilket kan argumenteras vara en begränsande faktor.

Vidare skulle resultatet eventuellt ha ändrats något om manliga lärare hade deltagit i studien. Att inga män deltog i studien beror endast på vilka som var villiga att delta i studien.

Studiens reliabilitet försvagas något då jag som intervjuare anpassade mina följdfrågor efter respondenternas svar, vilket försvårar möjligheten för studien att replikeras. Dock anses dessa följdfrågor varit nödvändiga för att höja studiens validitet. Eftersom dessa frågor anses ha haft en positiv inverkan på intervjuernas kvalitet och syfte.

Slutligen, kan inte bearbetning och tolkning av data säkerställas då det inte går att fastslå att detta sker på samma sätt vid replikering av studien.

4 RESULTAT

I det här kapitlet kommer det sammanställda resultatet av det insamlade empiriska materialet att presenteras. Resultatet har strukturerats utifrån de perspektiv som lärarna själva tagit upp under intervjuerna. Det är lärarnas uppfattningar kring skrivundervisning och om de olika skrivverktygen som utgör grunden för hela resultatdelen.

Först kommer några *praktiska omständigheter* att presenteras, dessa inkluderas i resultatet eftersom de ansågs vara viktiga aspekter för skrivundervisningen. Vidare beskrev lärarna vikten av att eleverna har läslig handstil och datorskaper, dessa kommer i arbetet att benämnas som *elevernas förutsättningar*. Dessa belyser kunskaper som lärarna ansåg som nödvändiga när det kom till handskrivning respektive datorskrivning, och utgör på så sätt betydelsefulla aspekter för studiens syfte. Slutligen kommer *skrivverktygens för- och nackdelar* att presenteras. Studien har valt att belysa de olika skrivverktygens fördelar var för sig, vilket i sin tur medför att nackdelar av det andra skrivverktyget framkommer.

4.1 Praktiska omständigheter

I det här avsnittet kommer praktiska omständigheter att belysas, eftersom detta till stor del påverkar hur mycket lärarna använder sig av de olika skrivverktygen. Det är framförallt tillgången till datorer som påverkar hur mycket eleverna skriver för hand. Men det beror även på klassammansättningen, speciellt om det finns elever som behöver datorn som ett hjälpmedel, hur mycket eleverna arbetar med datorer.

4.1.1 Tillgång till datorer

Tillgången till datorer skiftar på de tre olika skolorna. Dock har två av skolorna liknande omständigheter, då lärarna behöver boka datorer när eleverna ska använda dem. Den tredje skolan däremot, har "en- mot- en" lösning, det vill säga att eleverna har en varsin dator. Det visade sig att det ofta beror på tillgången till datorer hur mycket eleverna skriver för hand. En lärare som behöver boka datorer varje gång eleverna ska arbeta på datorer, svarade följande på frågan om datorn är ett aktivt verktyg i hennes undervisning:

Nej, det kan jag inte påstå [...] det är nog en mer logistik grej, höll jag på att säga [...] det är ju bara en datorvagn, så är det bara sjutton [...] då finns det ju sällan till allihop, då undviker jag hellre [...] då brukar som få skriva för hand (Ellinor)

Hon menar att hon hellre undviker att arbeta med datorer då det rent logistikmässigt gör det omständigt att förse eleverna med datorer. Dock finns det de lärare som trots begränsad tillgång till datorer använder datorn aktivt i sin undervisning. En lärare uttrycker följande:

Visst idag är det lite slit i datorerna ibland, det är det ju, så ibland kanske man får ändra eller så blir det kanske inte att man ändrar det man tänkt göra, men att man får göra det vid ett annat tillfälle istället (Anna)

Anna anser att man helt enkelt får vara flexibel i sin planering om man ska arbeta med datorer. Vidare så påvisades en medvetenhet hos lärarna kring när eleverna skulle få arbeta på dator och när de skulle arbeta med handskrivning. En lärare beskriver hur hon medvetet väljer situationer och uppgifter där eleverna ska skriva på dator respektive för hand.

Jag tycker det är jätteviktigt, och jag medvetet, alltså tydlig, det här skriver ni för hand och här jobbar vi med datorn (Frida)

Trots att Frida arbetar med ”en-mot-en” lösning i sin undervisning, så var hon noggrann med att låta eleverna till och från skriva för hand. Det framkom att lärarna arbetar mer aktivt med datorn när det kommer till vissa delar av undervisningen, men att det av praktiska skäl var lättare att låta eleverna skriva för hand mestadels av tiden. På så sätt beskriver lärarna att eleverna ofta skriver små uppgifter för hand. Det kunde vara, till exempel, svar på frågor, sammanfattning, anteckningar etc.

Vi handskriver även när vi ska svara på frågor, läsförståelsefrågor till exempel, vi skriver ganska mycket, inte alltid så långa texter men nog nästan varje lektion faktiskt (Ida)

Att handskrivning är en del av den dagliga undervisningen, som Ida beskriver, är något som framgick tydligt under intervjuerna. Dock varierar det mellan lärarna hur mycket eleverna får arbeta på dator. Vidare är det några lärare som tydligt uttrycker att eleverna ska få möjlighet att arbeta på dator, eftersom det står uttryckligen i kursplanen.

Då skulle jag direkt koppla till kunskapskraven och det centrala innehållet i kursplanerna i svenska, där det står tydligt att de ska lära sig att redigera och bearbeta texter med digitala hjälpmedel (Hanna)

Många lärare menar att om de hade haft bättre tillgång till datorer så skulle de arbeta med datorer mer aktivt i sin undervisning. Lärarna nämner idén om att arbeta med ”en-mot-en” metoder, det vill säga att eleverna har en varsin dator, och hur detta skulle resultera i att datorn skulle användas mer i undervisningen.

Ja, absolut, om eleverna skulle ha en varsin dator skulle jag absolut, så skulle de absolut få använda den mer (Ellinor)

Många lärare var entusiastiska gällande ”en-mot-en” lösningar och de ser flera fördelar med att eleverna skulle ha ständig tillgång till datorer. Dessa fördelar kopplades mest till funktioner på datorn, så som att kunna dela, skicka och ge eleverna feedback digitalt. När det kom till datorn som skrivverktyg var det främst idén över att det underlättade skrivundervisningen ”logistikmässigt”. Det vill säga att eleverna hade en varsin dator vilket underlättade skrivundervisningen rent praktiskt.

Sammanfattningsvis så värderar lärarna datorn som verktyg olika, då några är mer villiga att anpassa sin undervisning än andra efter tillgången till datorer. Dock fanns det ett mönster som indikerade att eleverna ofta skrev mindre uppgifter för hand, som till stor del berodde på praktiska omständigheter och begränsad tillgång till datorer. Men eftersom det står tydligt i det centrala innehållet för ämnet svenska att eleverna ska kunna använda sig av dator, så var det inte någon lärare som inte använde sig av dator i sin undervisning. Utan det snarare skilde sig åt när det kom till fördelningen mellan handskrivning och datorskrivning. Vidare menar lärarna att om eleverna hade ständig tillgång till datorer så skulle det användas mer i undervisningen och underlätta skrivundervisningen rent praktiskt.

4.1.2 Datorn som hjälpmedel

Lärarna uttryckte tydligt att datorn ofta agerar som ett hjälpmedel för vissa elever. Detta påverkar i sin tur hur mycket vissa elever arbetar mer på dator än för hand. En lärare menar att om dessa elever inte skulle få använda dator, att detta skulle påverka deras skrivutveckling negativt.

Det underlättar ju för de som har svårigheter, om man använder dator istället [...] de svaga skulle förlora på det, tror jag, i längden, om man bara körde på att skriva för hand (Berit)

För elever som har svårigheter, anses som ”svaga” eller är motvilliga till att skriva ansågs det vara gynnande för dem att få arbeta på dator. Vidare så menar lärarna att vissa elever inte kan bli nekade att använda, eftersom de har rätt till datorn som hjälpmedel. Fortsättningsvis, framkom det att om ett fåtal elever behöver datorn som hjälpmedel, kan det påverka hur mycket resten av klassen får arbeta med datorer.

Just nu har jag många som behöver extra stöd av dator och det har varit väldigt känsligt, så för att inte låta dem utmärka sig har jag låtit alla skriva på dator (Gun)

Gun låter resten av klassen att arbeta mer aktivt med datorn, för att inte utpeka ett fåtal elever som behöver datorn som hjälpmedel.

Sammanfattningsvis, så ser lärarna datorn som ett nödvändigt hjälpmedel för vissa elever. Vidare att datorn som hjälpmedel är en rättighet som vissa elever har. Datorn anses även ha en positiv effekt på dessa elevers skrivutveckling, då de ofta har svårigheter med att skriva för hand. Vidare kan klassammansättning och klassrumsklimat påverka hur mycket eleverna får arbeta med datorer, eftersom det kan vara utpekande för vissa elever att vara de enda i klassen som får använda dator vid vissa tillfällen.

4.2 Elevernas förutsättningar

När lärarna talade om handskrivning och datorskrivning, så framkom det att användning av papper och penna respektive dator påverkar eleverna olika. Det som lärarna talade om främst, var elevens handstil och datorkunskaper, som i sin tur påverkade hur arbetet med de olika skrivverktygen fungerade. Handstilen kunde ha en negativ effekt på elevernas skrivande om de kände att de inte hade tillräckligt god handstil. När eleverna skulle arbeta med ordbehandlingsprogram på datorn framkom det att eleverna ibland brister i sina datorkunskaper. Här nedan kommer några av de resonemang och uppfattningar lärarna uttryckte gällande elevernas handstil och datorkunskaper.

4.2.1 Att ha en läslig handstil

Lärarna påpekar att de inte ska eller kan bedöma elevernas handstil. Däremot menar lärarna att när en elev skriver slarvigt eller oläsligt, så är det något de tar upp med eleven. Lärarna är noggranna med att understryka att de inte är ett måste för eleven att skriva " snyggt", men att det är väsentligt att eleverna skriver i alla fall läsbart.

När de kommer upp hit på högstadiet tycker jag ändå att de har en, sin personliga handstil så, men det måste vara läsligt [...] så dem måste man kanske pusha lite extra [...] som det inte går att läsa vad det står helt enkelt (Berit)

Berit menar att eleverna ofta har utvecklat en handstil när de kommer till högstadiet, men att det fortfarande finns de elever som behöver träna upp sin handstil. Denise förklarar att eleverna ofta är medvetna över sin handstil, vilket gör att de själva märker när det blir ett problem.

Om det blir svårt att läsa det, då säger jag ju det, förstår du det här, kan du läsa detta och ofta kan de ju inte läsa det själva och då behöver inte jag då fattar de själva problemet [...] när det blir ett problem då märker de det själva att det är ett problem (Denise)

Några lärare delar Denise åsikt om att eleverna har en uppfattning om sin handstil och hur läsbar den är. Detta medför att vissa elever ber om handskrivningsövningar för att träna upp sin handstil. Vidare menar lärarna att om eleven är medveten om att den har "dålig" handstil, så kan detta ha negativa effekter på elevens skrivmotivation.

De som känner att de inte har den handstilen kanske som de önskar att de hade, alltså som skriver slarvigt och skriver illa, de kanske inte blir så inspirerade att skriva vidare för hand (Carin)

En annan lärare följer Carins idé om att eleverna påverkas av sin handstil. Hon menar att det kan påverka eleverna som individer eftersom ens handstil ofta ses som en reflektion av dig som person.

Ens handstil är ju en del av vem man är [...] alltså desto mer du skriver desto bättre blir det inte bara för skrivutvecklingen, men hur du speglas, hur andra ser dig [...] är rätt påverkande av hur du formulerar dig i skrift (Hanna)

Skrivandet kan enligt Hanna påverka hur andra personer ser på dig som individ. Med detta ser en lärare en fördel med datorn, eftersom detta möjliggör elevernas texter att se likadana ut. Hon har märkt att eleverna ofta jämför sina handskrivna texter. Eleverna säger att de skriver slarvigt eller att de får ont i handen snabbt, som en förklaring till sina kamrater varför texten ser ut som den gör. En lärare beskriver att det är viktigt att alla elever får chansen att utveckla en trygghet i sin egen handstil.

De behöver bli trygga i sin egen handstil, så de vet om att om det krävs av dem att någon gång att skriva ner någonting så kan de göra det och folk kan läsa vad de skriver, och de behöver inte skämmas, eller vara rädda (Denise)

Denise menar att det är viktigt att alla elever kan skriva läsligt för hand, för att inte känna en osäkerhet inför framtida situationer. Däremot menar några lärare att det finns elever som inte kommer att kunna utveckla en god handstil och att datorn då blir ett nödvändigt skrivverktyg.

Om man har jättesvårt med handstilen, att det är oläsligt och det går liksom inte att träna upp det, då måste man ju också sitta vid en dator och skriva, för återigen är det inte det som jag ska bedöma (Anna)

Anna beskriver hur dessa elever måste få använda sig av datorn när de skriver eftersom det inte är deras handstil som ligger till grund för betygsättning. Dock så menar Denise att detta leder till att vissa elever inte får utveckla en trygghet i sin handstil, då de heller aldrig får chansen att träna upp den.

Samtidigt kommer man ju bort från det som jag sa tidigare, de kommer aldrig att känna sig trygga med att kunna skriva för hand [...] man måste så gott man kan träna upp så det blir en hyggligt avslappnande stil [...] men att skippa det helt, träningen, då sitter du där, då kan du aldrig göra det (Denise)

Lärarna ser handskrivning som en förmåga eleverna ska kunna behärska på ett eller annat sätt. Därför ser lärarna det som träningstillfällen för att bland annat träna upp sin handstil när eleverna skriver för hand.

Sammanfattningsvis, när det gäller elevernas handstil är lärarna medvetna om att det inte är något som är betygsgrundande, men de anser att det är viktigt att eleverna utvecklar en läslig handstil. Vidare beskriver lärarna att eleverna ofta är medvetna om sin handstil och att detta kan påverka elevernas skrivmotivation. De ser därför att det finns fördelar med att låta eleverna skriva på dator eftersom de inte behöver tänka på sin handstil. Datorn kan även göra att elevernas texter ser likadana ut, vilket begränsar elevernas benägenhet att jämföra utseendet på sina texter.

4.2.2 Datorkunskaper

Det som uppkom i diskussionen kring datorn som ett undervisningsverktyg var framförallt elevernas datorvana. Lärarnas allmänna uppfattning är att eleverna har stor datorvana eftersom de använder datorn flitigt utanför skolan. Detta gör att lärarna anser att eleverna känner sig mer bekväma med att använda datorn som skrivverktyg. En lärare beskriver hur eleverna är snabba på att lära sig saker på datorn, för att de har det bildspråket som ikoner och snabbmenyer kräver. Men det framkom att vissa lärare uppfattade elevernas datorkunskaper som bristfälliga. Två lärare belyser speciellt elevernas okunnighet gällande ordbehandlingsprogrammet Word.

Vi förväntar oss att de ska kunna Word bara för att de är duktiga på datorer (Hanna)

De visste till exempel inte hur man bytte rad i ett Word-dokument, inte komma över på annan sida [...] nu måste jag skriva ut för nu är sidan full [...] då tänkte jag att det verkligen var viktigt att jobba med det i skolan (Gun)

Både Hanna och Gun beskriver hur de som lärare lätt antar att eleverna har goda datorkunskaper bara för att de använder datorn mycket på sin fritid. Men de märker speciellt att eleverna varierar i sina kunskaper när det kommer till att skriva och bearbeta text på datorn. Eleverna kan enligt Hanna inte hitta ikonerna för Word de kan inte heller hitta och förstå ikoner och kommandon i programmet. Trots detta menar många lärare att eleverna är snabba på att lära sig datorn och är inte så rädda för att göra fel. En lärare beskriver att hon finner det viktigt att eleverna blir bekväma med att använda datorn.

De ska bli kompis med datorn, jag har fortfarande respekt för datorn som apparat, det vill jag inte att eleverna ska ha, det ska gå jätteenkelt för dem att spara [...] klippa ut och klistra in (Frida)

En annan lärare resonerar även hon kring aspekten av att göra eleverna mer vana och effektiva på datorn. Hon ifrågasätter varför man inte undervisar eleverna i korrekt fingersättning, då det gör att eleverna utvecklar en bättre skrivteknik på datorn.

Sammanfattningsvis, så är lärarna överens om att datorn används flitigt av eleverna utanför skolan och att detta gör datorn till ett verktyg eleverna är vana vid. Dock menar några lärare att detta kan vara en föreställning hos lärarna då det finns elever som inte kan arbeta, i framförallt ordbehandlingsprogram, på datorn. Lärarna ser det som viktigt att eleverna känner sig trygga med datorn som verktyg och de anser att eleverna ofta lär sig datorn snabbt.

4.3 Skrivverktygens för- och nackdelar

Det framkom en rad olika för- och nackdelar med respektive skrivverktyg under intervjuerna med lärarna. De mest omtalade och utmärkande kommer att presenteras här nedan. Trots att skrivverktygen skildes åt i frågorna till lärarna, så tenderade handskrivning och datorskrivning att ständigt ställas i relation till varandra. På så sätt går det inte att behandla för- och nackdelarna med ett skrivverktyg isolerat från det andra. Lärarna tenderade att belysa fördelarna med handskrivning genom att påvisa brister med datorskrivning och vice versa.

4.3.1 Fördelar med handskrivning

I det här avsnittet kommer fördelar med handskrivning att presenteras. Men då lärarna talade om handskrivning i relation till datorskrivning går det inte att behandla ett skrivverktyg i taget. Därför kommer fördelarna med handskrivning att presenteras parallellt med nackdelarna kring datorn och datorskrivning.

4.3.1.1 Kortskrivning

Lärarna var tydliga med att de ansåg att handskrivning fungerade som ett bra skrivverktyg när eleverna skulle skriva kortare texter och mindre inlämningsuppgifter. Några lärare talar uttryckligen om kortskrivning³ och hur detta fungerar bäst då eleverna skriver för hand.

Det blir lättare för dem att bara få ner tankar på pappret då, det blir mer direkt, jag lägger inte så stor vikt att det ska vara språkligt korrekt när de sitter och kortskriver (Hanna)

Dels så går det ju ganska snabbt när man ska kortskriva, det är ju svårt om man ska skriva på dator och sen skriva ut det [...] det är en snabb kommunikation för mig och eleverna [...] de behöver inte tänka efter så mycket innan de skriver (Ida)

Fördelarna lärarna ser med att kortskriva för hand, är att eleverna inte behöver tänka efter, utan kan bara låta en tanke ta sig uttryck i skrift. Ida beskriver, hur kortskrivande kan fungera som en kommunikation mellan henne och eleverna. Både Hanna och Ida beskriver även hur kortskrivning kan fungera som en ingång till ett arbete eller som reflektion efter ett arbetsområde. Både förklarar även att dessa texter inte blir bedömda utan fungerar endast som en skrivövning för eleverna.

Kortskrivning ses som en skrivövning för elevens egen skull, men kan fungera som en snabb kommunikation mellan eleven och läraren. Kortskrivning fungerar bäst att utföra med papper och penna, eftersom det är så lätt och mer tillgängligt än dator.

4.3.1.2 Kognitiv funktion

Handskrivning har enligt lärarna en viktig funktion gällande elevernas utveckling och lärande. En lärare menar att handskrivning har en annan form av kognitiv funktion än datorskrivning. På frågan hur handskrivning påverkar elevens skrivutveckling svarade hon följande:

Du skriver samtidigt som du tänker, det gör du när du gör på datorn också, men det är mycket, det är inte lika, jag tror inte det är lika komplicerat för hjärnan [...] jag kan ändå finna någon kognitiv funktion för en elev (Ida)

Lärarna är tydliga med att det finns en stor skillnad mellan handskrivning och datorskrivning när det kommer till text och tanke. De menar att det finns ett speciellt samband mellan handen, hjärnan och tanken som aktiveras vid handskrivning. Att kroppen och rörelserna har en betydande roll framgår tydligt, då lärarna använder sig

³ Kortskrivning, är när eleverna under kort tid ska skriva ner, till exempel, sina tankar, åsikter eller känslor. Kortskrivningsuppgiften kan se väldigt olika ut, men sker alltid oförberett och under begränsad tid, vanligtvis under bara några minuter.

framförallt mycket av sina händer för att påvisa skillnaden mellan handskrivning och datorskrivning. Det vill säga att det är en skillnad mellan hur man håller en penna och skriver på ett tangentbord, som gör att man kommer ihåg och befäster kunskap på ett bättre sätt när man skriver för hand.

Du aktiverar fler, du memorerar ju mer än när du trycker på en knapp, du får en mer fysisk känsla av hur bokstäverna ser ut när du formar dem (Denise)

Den fysiska aspekten och idén om att man formar bokstäverna när man skriver för hand ses som något som har en positiv inverkan på skrivutvecklingen. Lärarna är övertygade om att handskrivning aktiverar fler sinnen och att detta främjar elevernas skrivutveckling. Lärarna menar att ju mer sinnen du aktiverar desto mer befäster du ny kunskap. Vidare så framkom det att det finns en utmaning i att skriva för hand som gör att eleverna reflekterar och tänker över det de skriver mer än när de skriver på dator.

Jag kan tycka att det blir lite mer en utmaning att skriva för hand, själv om man säger (Carin)

De menar att eleven inte får någon hjälp i form av, till exempel, rättstavningsprogram, när de skriver för hand, utan de måste tänka själva. Som i sin tur gör att eleverna utvecklar sin skrivförmåga på ett annat sätt än när de skriver på dator.

Lärarna är övertygade om att handskrivning genererar i någon form av kognitiv funktion som datorn inte kan uppfylla. De menar att det finns en speciell koppling mellan handen, tanken och hjärnan som aktiveras när eleverna skriver för hand. Vidare anser lärarna att eleverna befäster kunskap bättre genom handskrivning.

4.3.1.3 Stavning

Stavning anses som en viktig faktor när det gäller elevernas skrivande. Lärarna gör en stark distinktion mellan handskrivning respektive datorskrivning just kring stavning och grammatik. En lärare beskriver hur handskrivning synliggör elevens förmåga att stava på ett tydligare sätt än när de skriver på dator.

Sen det här med stavning och så, man kan verkligen se vilka brister de har när det kommer till stavningen, det gör man inte när de har stavningskontroll [...] jag menar skiljetecken och alla de bitarna kan man ju se, men stavningen ser man ju verkligen när de skriver för hand, och det är ju viktigt (Anna)

Även om Anna uttrycker stavningskontrollen i det här citatet som något negativt, kunde hon som många andra även se fördelar med rättstavningshjälpen som finns på datorn. Däremot så anses handskrivning vara det som gynnar elevernas stavning bäst.

Det är naturligtvis lättare att skriva för hand och se var det ska vara punkt och var det ska vara stor bokstav när du inte har en dator som korrigerar åt dig, stavning, likadant [...] du måste tänka själv, det är inte någon som tänker åt dig [...] så stavningsmässigt är det mer utvecklande att skriva för hand (Hanna)

Många håller med Hanna om att eleverna måste tänka och reflektera mer över sitt eget skrivande när de skriver för hand. Vidare att det är lättare att bedöma elevernas stavning när de skriver för hand. Fortsättningsvis beskriver en lärare att det står tydligt i betygskriterierna att de ska bedöma elevernas förmåga att följa bland annat skrivregler och att det blir tydligare vad eleverna kan när de skriver för hand. En lärare beskriver hur eleverna tenderar att lita blint på datorns hjälp än att istället lita på sin egen förmåga.

De här sakerna man har till hjälp gör att de inte behöver tänka lika mycket själva, ibland litar de väldigt blint på, till exempel, de förslag som Word ger om stavning [...] då ska det stå isär för då blir det inte rött, istället för att tänka själva, de kanske skulle tänka mer själva om de skrev för hand (Gun)

Samma tanke delas av många av lärarna, det vill säga att rättstavningsprogrammet påverkar elevernas eget tänkande på ett hämmande sätt. Fortsättningsvis menar några lärare att det går väldigt snabbt för eleverna när de skriver på datorn. En lärare beskriver hur hennes elever i sitt skrivande kan strunta i grammatiken för att sedan gå tillbaka och ändra.

Jag har elever som ibland säger så här jag skriver först så gör jag stora bokstäver sen, de är inte många men ändå (Anna)

Anna menar att eleverna inte tänker sig för lika mycket när de skriver på datorn, som de skulle gjort om de skrev för hand.

Lärarna är övertygade om att handskrivning har positiva effekter på elevernas stavning. Det vill säga att eleverna befäster, reflekterar och tänker på stavningen mer när de skriver för hand än när de skriver på dator. Vidare anser de lättare kunna bedöma elevernas skrivförmåga på ett mer "rättvist" sätt när eleverna inte har någon rättstavningshjälp.

4.3.1.4 Att starta skrivprocessen

Lärarna talade till och från om skrivprocessen och det framkom tydligt att när eleverna ska börja sitt skrivande, så är handskrivning det som tillämpas mest. Lärarna anser att det finns fördelar med att låta eleverna starta sitt skrivarbete för hand. De menar att enkelheten med papper och penna genererar i en annan sorts tankegång än på datorn och som ansågs vara något positivt för elevens skrivutveckling.

Oavsett om de ska skriva rent på dator så tycker jag att man ska skriva för hand först [...] man får ju tänka lite hur man ska renskriva den sen, jag tror inte man gör det på samma sätt när man skriver direkt på datorn [...] det finns en vinst med att skriva för hand först (Ellinor)

Lärarna ansåg att det finns fördelar med att låta eleverna skriva en "kladd" eller plan för hand. En lärare beskriver hur viktigt det är för eleverna att lära sig att strukturera och tänka igenom sin text innan de börjar skriva. Att få eleverna att tänka igenom sitt arbete och strukturera upp det innan de började skriva ansåg lärarna vara mycket enklare om eleverna "tvingades att skriva för hand.

Eleverna tvingas att tänka igenom innan de börjar skriva, när man gör större skrivuppgifter så ber man de ju ofta att tänka igenom och göra tankekartor först, och de eleverna som jobbar med tankekartor eller strukturerar spaltvis får ju ofta bättre texter [...]man lär dem från början att strukturera upp och tänka igenom [...]det tycker jag är lättare när man tvingar dem att skriva för hand än med dator [...] för det blir extra jobbigt att suddas och göra om så då vill de hellre göra rätt från början (Hanna)

Många av lärarna anser att eleverna tänker igenom sitt arbete mer när de skriver för hand vilket ofta leder till att eleverna producerar bättre sluttexter. Lärarna menar att det är ett tyngre beslut att suddas ut och göra om, vilket gör att eleverna tänker mer i formuleringssfasen. Däremot menar en lärare att det är just tanken på att det måste bli rätt direkt, när de skriver för hand, som blockerar vissa elever. Hon menar att det är just tanken på att behöva suddas ut och göra om som gör att vissa elever har svårt att komma igång med sitt skrivande.

En del blir så låsta [...] så stryker de över och sen så, det var inte bra och så ska de börja om och så suddar de ut allt och så börjar de om igen [...] har man en dator då gör det ingenting ifall det blir lite fel, skriv bara vad du tror, skriv bara vad du tänker [...] så kan vi fixa till det sen och få det i rätt ordning [...] att dator kan ge större möjligheter just för att få igång tankar och flyt liksom (Berit)

Berit anser att datorn faktiskt kan vara ett bättre verktyg i början av elevernas tankeprocess eftersom de inte behöver tänka på att det ska bli ”perfekt” från början. Dock anser lärarna överlag att det blir lättare för eleverna får ner tankar på pappret när de skriver för hand. Men de är också medvetna om att vissa elever kommer igång bättre på dator än när de skriver för hand. En lärare tror att eleverna kommer igång mycket lättare på datorn för att det är mycket enklare för eleverna att göra ändringar och att detta gör att eleverna lättare kommer igång när de får skriva på datorn direkt.

Några lärare beskriver hur de ofta blir ifrågasatta av eleverna, varför de inte får skriva på dator direkt. En lärare beskriver hur hon inte tror att eleverna tycker att det egentligen är jobbigt att skriva för hand, utan att eleverna vill att det ska gå snabbt.

Det ska gå så fort idag, det handlar nog inte så mycket om att det är jobbigt att skriva utan det ska gå fort, det ska bli klart snabbt och när det blir klart snabbt, då har man heller inte hunnit tänka över det man skriver (Ellinor)

Lärarna är överens om att de tror att det ibland går för fort för eleverna att skriva på datorn. Som i sin tur medför att eleverna inte reflekterar lika mycket över sitt eget skrivande som de hade gjort om de skrivit för hand.

När eleverna ska påbörja sitt skrivande, anses handskrivning vara det bättre alternativet, då lärare anser att eleverna reflekterar och tänker igenom sitt arbete mer när de skriver för hand. Vidare så menar lärarna att det är viktigt att eleverna lär sig att strukturera sitt arbete och ha en tydlig idé innan de börjar skriva. Detta är lättare att få eleverna att göra då de skriver för hand. Men de är också medvetna om att vissa elever kommer igång bättre om de får arbeta på datorn direkt eftersom eleverna inte behöver tänka på att allt ska bli rätt från början.

4.3.1.5 Alternativ till datorn

Några lärare beskriver hur eleverna själva kan bli trötta på att använda digitala verktyg och handskrivning på så sätt kan erbjuda en "paus" från datorn. En lärare beskriver hur eleverna kan ursäktas sig med att datorn inte är laddad eller är glömd hemma, för att istället få skriva för hand. Vidare beskriver en annan lärare hur eleverna uttrycker en trötthet över användningen av digitala verktyg i undervisningen.

Jag hade faktiskt elever som sa till mig häromdagen att de kan tycka att det är jobbigt att titta på smartboarden en hel dag [...] jag hade en elev häromdagen som sa, kan du inte skriva på tavlan istället för på smartboarden (Anna)

Anna menar på att handskrivning är ett bra verktyg att variera undervisningen med eftersom eleverna, som de uttrycker själva, kan bli trötta av att titta på en skärm hela dagarna. Lärarna beskriver även att datorn skapar mycket fler distraktioner för eleverna än handskrivning.

Gå ut på nätet [...] en del som sitter och gör andra saker [...] det är en bieffekt av datorn (Ida)

Det är framförallt detta som beskrivs som den största nackdelen med datorerna. Det vill säga, tillgången till Internet och andra program som utgör en distraktion, vilket gör papper och penna ibland är det bättre alternativet.

Det är inte så mycket runt omkring, inte massa knappar att trycka på [...] när du skriver för hand då blir det mer avskalat och enkelt för dem, de behöver inte allt det här, massa, vi klarar inte för många intryck så därför tror jag att det är mycket bättre för inläringen (Hanna)

Hanna beskriver hur datorn lockar eleven att göra flera saker samtidigt, därför anser hon att handskrivning är bättre för elevernas inläring just för att det begränsar elevernas fokus till en sak. Vidare så var Hanna den som ställer sig mest skeptisk till "en-mot-en" lösningar, hon menar att det är flera aspekter som gör att varken skolan, lärarna eller eleverna är redo för sådan undervisning.

Däremot använder jag datorerna mycket i min undervisning men inte att jag ser att det skulle var en fördel för eleverna att ha en varsin dator, tvärtom [...] för de är inte där än, de klarar inte av det, vi har inte tekniken i skolan här heller [...] vi har inte klassrum som är utformade på det viset att var och en kan få lugn och ro (Hanna)

Handskrivning ses som ett enklare medel för eleverna att använda, eftersom datorn tenderar att skapa mycket distraktioner. Vidare så blir det inte lika mycket intryck för eleven att ta in när de skriver för hand. Sedan är det en lärare som menar att eleverna inte är redo för att ha ständig tillgång till datorer. Några lärare beskriver hur eleverna kan bli trötta på digitala verktyg i undervisningen och att penna och papper på så sätt fungerar som ett bra alternativ. Med andra ord att eleverna får "vila" när de skriver för hand.

4.3.2 Fördelar med datorskrivning

I det här avsnittet kommer fördelar med datorskrivning att presenteras. Men då lärarna talade om datorn som skrivverktyg i relation till handskrivning går det inte att behandla ett skrivverktyg i taget. Därför kommer fördelarna med datorskrivning att presenteras parallellt med nackdelarna kring handskrivning.

4.3.2.1 Mer produktiva

Det var tydligt att lärarna ansåg datorn som det bättre skrivverktyget när eleverna skulle skriva längre texter. Det var begreppet "längre texter" och "större skrivuppgifter" som kopplades flitigt till datorskrivning.

Alltså inte när man ska skriva längre texter, då underlättar det ju att göra det på dator direkt (Berit)

Lärarna menar att eleverna blir mer produktiva på datorn än när de skriver för hand. En lärare menar att datorn har en positiv inverkan på elevernas skrivutveckling, just för att eleverna tenderar att skriva mer och längre texter på datorn.

Att de har lättare att knappa något långt när de skriver på dator och det kan ju vara en fördel, att de får ihop mer text [...] jag tror att datorn är något positivt för skrivutvecklingen (Gun)

Datorn anses ha en god effekt på elevernas skrivproduktion när det kommer till kvantitet, men de tror inte att val av skrivverktyg har en direkt påverkan på elevtexternas kvalitet. På frågan, hur datorn påverkar eleverna skrivutveckling så uttrycker en lärare följande:

Vad gäller innehåll tror jag inte det blir bättre eller sämre (Hanna)

Precis som Hanna uttrycker, så höll flera lärare med om att elevtexternas innehåll inte förändras speciellt mycket vare sig de skriver för hand eller på dator. Men de var övertygade om att datorn gör eleverna mer produktiva i sitt skrivande.

4.3.2.2 Rättstavningsprogram

Som nämnt innan anser lärarna att elevernas stavning och grammatik gynnas av handskrivning. Men några lärare menar att det beror helt på eleven om rättstavningsprogrammet fungerar som något främjande eller hämmande. Det vill säga om eleverna använder rättstavningen som en hjälp för att reflektera över misstag eller om de bara rättar de fel som datorn markerar utan att tänka över varför det blivit markerat. En lärare beskriver hur hennes åsikt har ändrats gällande elevernas användning av rättstavningsprogrammet.

Men om de alltid får understruket när det är någonting, det de skickar till mig då är ju inte vad de gjorde i första rundan, utan det är vad de gjorde i andra rundan, men nu tycker jag det är bra för att då har de ju klarat processen (Frida)

Frida berättar hur hon tidigare ansåg att det var negativt att eleverna skrev på dator just på grund av att de får hjälp med stavning. Men att hon nu har ändrat uppfattning eftersom hon ser det som att eleverna får feedback direkt i datorn. Att det är detsamma som att hon skulle gå runt hos eleverna och påvisa eventuella stavfel.

Lärarna var tydliga med att handskrivning anses främja eleverna stavning och grammatik på ett bättre sätt än datorskrivning. Men de menar även att de finns de elever som gynnas av den hjälp de får i rättstavningsprogrammet. Dock understryker lärarna att det beror helt på ifall eleven reflekterar över varför något har markerats i texten eller om de bara gör som datorn föreslår.

4.3.2.3 Styckesindelning

En annan aspekt som framkom som en viktig faktor i elevernas skrivande var disponering. Det vill säga att eleverna kan på ett korrekt och tydligt sätt dela in sin text i stycken. Samtliga lärare menar att datorn är ett bättre skrivverktyg när det kommer strukturering av text. Datorn gjorde att eleverna kunde se tydligare hur en text skulle vara uppbyggd, eftersom det är lätt för läraren att visa eleven på datorn.

Att disponera texten är ju lättare på datorn [...]var blir naturligt ett nytt stycke, det kanske inte är lika lätt att se när det är handskrivet (Anna)

En lärare beskriver hur det är lättare att se var eleverna gör nya stycken på datorn än när de skriver för hand. Hon förklarar att vid rättning av de nationella proven att just styckesindelning var svårt att tyda, det vill säga var eleverna faktiskt hade gjort nya stycken. Något som hon menar på är mycket lättare på datorn eftersom där blir det så pass mycket tydligare. Vidare så tror hon att eleverna själva inte tänker på styckesindelning på samma sätt när de skriver för hand, som när de skriver på dator.

Då glömde de liksom bort lite det här med styckesindelning och sådana här saker, och det blir väldigt tydligt när man använder dator, att här är det styckesindelning och här är det inte, när det är handskrivet kan det vara, har de gjort det eller inte, så det blir mer lättläst för den som ska rätta det och läsa det (Gun)

Flertalet av lärarna menar att just styckesindelning blir mycket tydligare på datorn. Vidare att eleverna själva lättare kan se var det naturligt ska bli ett nytt stycke. Slutligen säger lärarna att det var lättare att lära eleverna hur man disponerar en text med hjälp av datorn.

4.3.2.4 Renskrivning

Renskrivning ses ofta som det sista man gör innan inlämning av ett arbete. Men i lärarnas utsagor framkom det att renskrivning föll sig olika i skrivarbetet. En del

lärare lät sina elever skriva rent på dator direkt efter eleverna skrivit en kladd. Medan andra lärare lät eleverna skriva hela texten för hand innan de fick skriva rent på dator. Oavsett när eleverna i sitt skrivarbete fick möjlighet att skriva sin text på datorn, framkom det tydligt att lärarna använde datorn främst som renskrivningsverktyg.

Jag använder den när man har skrivit sin kladd klar och man ska renskriva sitt färdiga handskrivna arbete, då får man renskriva det på datorn (Hanna)

Några lärare menade att det var på grund av praktiska skäl som eleverna fick skriva hela sitt arbete för hand först, eftersom detta gjorde att de inte behövde boka datorer till lika många lektioner. Vidare var det några lärare som lät eleverna skriva rent sitt arbete hemma, just för att tillgången till datorer var begränsad. Men sedan menar lärarna på att det inte är alla elever som vill skriva rent sitt arbete på dator.

De elever som faktiskt är duktiga, de väljer ju ofta att skriva för hand faktiskt, även det de ska renskriva och lämna in, det skriver de för hand [...] när man säger, ni får renskriva på dator, näe jag skriver det för hand, och så får man ett snyggt och prydligt papper som är jättebra (Ellinor)

Det finns de elever som oavsett tillgång till datorer skriver rent sitt arbete för hand. Lärarna beskriver hur elever som anses som "duktiga" skribenter och som tycker om att skriva, ofta väljer att skriva för hand framför att skriva på dator. Lärarna var överens om att de flesta elevtexter blir mycket snyggare när de skrivits på dator, dock att det finns undantag då det finns elever som kan lämna in prydliga arbeten för hand.

Fortsättningsvis, beskriver en lärare att det finns de elever som inte tar vara på tiden att skriva ner en kladd, när de vet att de senare kommer få skriva på dator. Detta medför att eleverna inte utnyttjar den tid som läraren avsatt för att eleverna ska kunna påbörja sitt skrivande.

Man säger att nu tar vi de här två lektionerna [...] ni gör en kladd och sen får ni renskriva det på datorn, så det är ju inte många som verkligen utnyttjar tiden och får någonting nedskrivet och jag vet inte ifall det skulle vara skillnad om de fick skriva direkt på datorn (Ellinor)

Ellinor beskriver hur några av hennes elever inte tar sig tid att skriva en kladd, vilket gör att eleverna inte kommer igång med sitt skrivande lika snabbt som de andra. Hon börjar resonera ifall inte dessa elever skulle bli mer effektiva om de fick arbeta på dator direkt.

Renskrivning föreföll sig olika i eleverna skrivarbete. Vissa lärare låter eleverna skriva på dator direkt efter att de skrivit ner en kladd eller plan för sitt arbete. Medan andra lärare låter eleverna skriva hela sitt arbete för hand innan de får skriva rent på dator. Det beror delvis på tillgången till datorer när och hur mycket eleverna fick använda sig av dator i sitt skrivarbete. Dock finns det de elever som väljer att skriva för hand oavsett om de har tillgång till dator eller inte.

4.3.2.5 Bearbetning och redigering

När lärarna diskuterar bearbetning och redigering så är det datorn som anses som det bästa skrivverktyget. Samtliga lärare menar att redigering och bearbetning sker på ett mycket smidigare sätt om texten finns på datorn än på papper. En lärare beskriver hur bearbetning för hand genererar i att eleven nästan blir tvungen att skriva om hela arbetet.

På datorn kan det vara lättare att fylla i om du känner att här skulle jag vilja ha någonting, det är inte lika lätt att göra när du skriver för hand, då måste du nästan skriva om hela arbetet (Carin)

Flera lärare beskriver, precis som Carin, att om eleverna ska redigera sina texter för hand, att det i princip gör att eleverna måste göra dubbelt arbete. Dock menar en lärare att det finns en nackdel med att eleverna ska redigera sina texter på dator. Hon beskriver hur det finns en skillnad mellan att ha texten på skärmen än framför sig på papper.

Det är ganska jobbigt att sitta och läsa på en skärm, det är inte så lätt att upptäcka kanske fel, då försöker jag säga skriv ut det på papper och ha pappret framför dig [...] vare sig det är handskrivet eller datorskrivet om man säger så [...] elever känner också att de missar saker när de sitter där och jag vet inte det måste ju ha med skärmen att göra [...] det blir slarv liksom (Anna)

Anna är den enda av lärarna som funderar över vilka effekter just datorskrivningen kan ha på elevernas skrivarbete. Däremot beskriver hon att eleverna själva har uttryckt liknande tankar. Det vill säga att de anser sig själva hitta misstag lättare om de har ett papper framför sig. Trots detta anses datorn underlätta bearbetningsarbetet oerhört mycket för eleverna.

En lärare beskriver hur hon finner det svårt att påpeka eventuella ändringar som skulle förbättra texten när eleven har skrivit det för hand, för att det ses som en mycket mer omfattande process. Samma tanke delas av andra lärare, där en av dem beskriver hur eleverna tycker att bearbetning för hand är mödosamt.

Om vi tar det där och så sätter vi det här istället [...] det är helt enkelt hela den biten som är så otroligt mycket enklare, då har du fått ner det där då drar vi ett streck här och så får man skriva om [...] de är ju inte vana vid det, de blir ju fullkomligt matta när man pratar som sådant (Denise)

Fortsättningsvis så menar ytterligare en lärare att det är skillnad mellan att ta beslutet att sudda ut och skriva om, än vad det är att ta bort och flytta text i datorn. Vidare så beskriver en annan lärare att det är just beslutet att sudda som gör att eleverna hellre struntar i misstag och ändringar än att ta sig tid till att skriva om.

Lägga till saker då orkar de inte sudda ut, utan då låter dem det vara, då kanske de inte bearbetar sin text lika mycket som de hade gjort om de hade skrivit på dator (Gun)

På så sätt menar Gun att arbetet på datorn kan påverka elevernas skriftliga slutprodukt. Däremot finns det några lärare som menar att det är svårt att avgöra hur mycket av slutprodukten som verkligen är ett resultat av elevernas eget skrivande. Två av lärarna belyser detta och anser att det är svårt att veta vad det är som elevernas egna ord, eftersom det är så lätt att klippa och klistra på datorn.

De bara klipper ihop en text och låtsas att det är deras egen för de förstår inte hur allvarligt det är [...] därför låter jag aldrig dem skriva hemma, de får alltid skriva i klassrummet för att jag ska kunna ha koll (Hanna)

Nackdelarna är ju att jag inte vet vem som har tryckt på tangenterna alltså tar man hem arbetet så måste jag ta i beaktande att det kan vara någon annan som har varit där och skrivit men den risken tar jag då (Frida)

Problemet med att man inte vet om eleverna har skrivit texten helt själv tas upp av både Hanna och Frida. Men de resonerade olika när det kom till vilka risker som de är villiga att ta. Hanna vill gärna ha eleverna i klassrummet så hon vet vem det är som skrivit texten. Medan Frida istället tar risken med att inte veta vem som ”tryckt” på tangenterna. Detta beror på att Frida anser att elevernas tillgång till datorer medför

att fler arbeten blir inlämnade än tidigare. Några av lärarna påpekar att bearbetning på dator faktiskt står uttryckligen i det centrala innehållet och att det är ett moment som eleverna ska utföra.

Lärarna var väldigt överens om att datorn var det bästa skrivverktyget för elevernas bearbetningsarbete. Några av lärarna beskriver att på grund av att texter är så lättbearbetade på datorn och tillgängligheten till andras texter finns att tillgå, att det är svårt att veta hur mycket av slutprodukten som är ett resultat av elevens eget skrivande. Men framförallt så ser samtliga lärare mer positiva än negativa aspekter gällande datorn som skrivverktyg, framförallt när det kommer till längre texter och bearbetningen av dessa.

4.4 Skrivundervisningens framtid

Den generella uppfattningen kring skrivundervisningens framtid är att datorn kommer att användas mer aktivt i undervisningen. Några lärare hänvisar till "en-mot-en" metoden och tror att detta kommer att införas på allt fler skolor. Många anser att man inte kan stå emot utvecklingen som pekar mot ett mer digitaliserat samhälle. En lärare ifrågasätter hur mycket eleverna skriver för hand utanför skolan idag och menar att det redan finns tendenser som tyder på att handskrivning kommer att minska. En annan lärare beskriver att hon inte kan komma på något yrke idag som endast använder sig av handskrift, utan menar att de flesta yrken idag använder sig av dator på ett eller annat sätt. Däremot ser lärarna fortfarande handskrivning som en del av framtiden.

Många resonerar över hur situationen ser ut idag för att resonera kring skrivundervisningens framtid. Medan några lärare hänvisade tillbaka i tiden och menar att penna och papper har funnits så länge, att det är svårt att se hur det bara skulle försvinna.

Det är ju så här med tekniken at det fungerar ju inte alltid, så är det, jag menar papper och penna finns ju alltid, det kommer inte att försvinna (Anna)

Det är flera som menar på att tekniken är opålitlig, vilket gör att penna och papper alltid kommer att vara ett alternativ. Vidare att handskrivning är en möjlighet till variation, att om man skulle sluta använda papper och penna som skrivverktyg, så skulle det vara som att gå miste om en tillgång. Samtliga lärare uttrycker sin övertygelse om att "både och" är den bästa lösningen.

Jag är varken positiv eller negativ till det ena eller det andra, jag tycker liksom att de har sina fördelar och nackdelar båda två (Carin)

Den allmänna uppfattningen hos lärarna är att det finns fördelar och nackdelar med båda skrivverktygen. Det är just fördelarna med handskrivning, som presenterats tidigare, som enligt lärarna kommer göra att handskrivning kommer att vara en del av skrivundervisningen ett tag framöver. En lärare uttrycker följande gällande handskrivning:

Risken är ju att det kommer försvinna mer och mer, i samhället om man säger, sen kommer kanske skolan vara sist som vanligt [...] vi kommer hålla fast i handskrift in i det sista (Berit)

Många av lärarna beskriver hur de själva anser att handskrivning är så viktigt och att de kommer fortsätta låta eleverna skriva för hand. En lärare ser att handskriften började ta plats i samhället igen, speciellt inom konstvärlden. Hon menar att det alltid finns en "retrotrend" där man vill ta vara på "gamla" saker. Vidare berättar hon att

konstnärer som använt digitala hjälpmedel nu istället går allt mer mot att göra saker för hand, bland annat skrift. En lärare menar att skrift kanske kommer att bli mer som bild. Vidare belyser en annan lärare att handskrift är personligt och därför kommer att kanske representera personlig och mer "speciell" text.

Det kommer att bli lite mer exklusivt att skriva för hand tror jag [...] lite mer sådan här utsmyckning eller vad jag ska säga (Denise)

Den gemensamma uppfattningen var att datorn kommer att bli det primära verktyget för att kommunicera i skrift. Speciellt så menar de att i takt med att tillgången ökar i skolan kommer handskrivning att ta en mindre roll. Vidare så beskriver två lärare uttryckligen att de tror att det kommer bli svårare att argumentera för handskrivning i skolan, då antalet datorer med stor sannolikhet kommer att öka.

De blir så himla teknikriktade så att det kommer kännas helt ointressant med penna och papper då kommer de att säga att det kommer jag aldrig att använda det i alla fall (Gun)

Det finns ingen tvekan hos lärarna att metoden "en-mot-en" kommer att sprida sig till alla skolor till slut och att det då kommer bli väldigt svårt att motivera eleverna att skriva för hand. Dock så menar den lärare som arbetar på en, "en-mot-en-skola", att hon medvetet väljer situationer och uppgifter som eleverna ska göra för hand. Däremot menar många av lärarna att om eleverna kommer bli försedda med varsin dator så kommer de att användas mer flitigt i undervisningen. De menar även att de kommer bli mycket svårare att argumentera för handskrivning om eleverna har ständig tillgång till dator

5 DISKUSSION

Utgår man från det sociokulturella perspektivet så har historiska och kulturella ramar betydelse för, bland annat, barnets språkutveckling (Bråten 1998). Vidare menar Säljö (2014) att materiella ting som är närvarande i vår vardag är en betydelsefull dimension av vår kultur. Man kan alltså kunna påstå att vilka skrivverktyg som eleverna använder sig av på fritiden och i undervisningen påverkar elevernas fortsatta skrivutveckling. Enligt lärarna använder eleverna sig av datorer flitigt på sin fritid som medförde att eleverna ofta ville använda sig av dator när de skulle skriva arbeten i skolan. Lärarna tror att detta beror på att eleverna är vana vid att saker går snabbt och att datorn gör att skrivarbetet går fortare. Men utgår man från att barnet påverkas av rådande kulturella ramar, så finns det stor chans att eleverna använder sig mer av dator än papper och penna, vilket gör att de inte har samma relation till handskrivning som lärarna har. Med andra ord så ser kanske lärarna fler fördelar med handskrivning än eleverna, för att penna och papper har varit tydliga materiella redskap i deras egen utveckling och skrivundervisning. Jag vill alltså påstå att de historiska och kulturella ramar som sätter gränser för elevernas utveckling idag inte är samma ramar som satt gränser för lärarnas uppfostran och utveckling när de växte upp. Detta medför att datorn eventuellt är det mer naturliga skrivverktyget för eleverna medan lärarna fortfarande har en starkare relation till papper och penna än till datorn.

Att lärarna har en stark relation till handskrivning framgår tydligt under intervjuerna och lärarna anser att det är viktigt för eleverna att kunna skriva för hand. Men frågan är hur viktig den förmågan är i dagens samhälle? En lärare ställer sig själv frågan under intervjun, hur mycket eleverna skriver för hand utanför skolan idag. Vidare beskriver en annan lärare att hon inte ser något arbete där man endast använder sig av handskrivning. Enligt Säljö (2014) så utvecklas materiella redskap för, till exempel, kommunikation i takt med att nya idéer och värderingar konstrueras i samhället. Eftersom digitala verktyg och framförallt datorn används av många generationer och i många sammanhang idag, så finns det en stor chans att barn idag ser sina föräldrar använda sig mer av dator än papper och penna. Vygotskij menar att tidigare generationer har en direkt påverkan på barnets individuella utveckling (Bråten 1998). Därför är det med stor sannolikhet att barnet påverkas av att se vilka materiella redskap som sina föräldrar och andra vuxna använder i sin vardag. På så sätt kanske inte eleverna inte vill använda sig av dator för att det går snabbt, utan snarare, precis som några lärare beskriver, att eleverna har större vana av dator. Datorn kan alltså vara ett mer naturligt skrivverktyg för eleverna än papper och penna.

Men enligt lärarna så kan eleverna ibland uttrycka en trötthet gällande digitala verktyg i undervisningen, vilket gör att handskrivning ibland kan fungera som en paus från datorn. Lärarna ser även fördelar med att låta eleverna skriva för hand eftersom detta underlättar betygsättning av elevernas faktiska skrivkunskaper. De menar att rättstavningsprogram hjälper eleverna med stavning och grammatik som gör det svårt att se hur mycket eleverna kan på "egen hand". Det framkom att handskrivning används i dagens undervisning och att lärarna anser att handskrivning passar bättre i vissa situationer. Eleverna fick ofta skriva många mindre skrivuppgifter för hand, och en lärare beskriver hur hennes elever skriver för hand nästan varje lektion. Då lärarna tillhör vuxna av en tidigare generation som i hög grad har en inverkan på eleverna utveckling, kan man påstå att lärarna påverkar

elevernas kulturella omständigheter. Det vill säga att lärarnas uppfattning om handskrivning påverkar elevernas inställning till papper och penna som skrivverktyg.

Lärarnas gemensamma uppfattning kring elevernas skrivande var att en kombination av handskrivning och datorskrivning är det som främjar elevernas skrivutveckling. Diskussionen kommer på så sätt att ställa handskrivning och datorskrivningens undervisningsfunktioner i relation till tidigare forskning, för att avgöra hur dessa verktyg påverkar elevernas fortsatta skrivutveckling.

5.1 Skrivundervisningens två funktioner

Enligt den studie som Trageton (2014) presenterar så framkom en procentuell uppdelning av skrivundervisningen, där handskrivning skulle utgöra 24 procent av den totala undervisningstiden. Vidare visade Warschauer (2006) i sin studie att lärarna endast ägnade tio procent av undervisningen till handskrivning. Lärarna som intervjuades för den här studien ombads aldrig diskutera hur mycket av deras undervisning som de ägnar åt handskrivning respektive datorskrivning. Trots detta så framkom det tydligt att det finns en fördelning mellan handskrivning och datorskrivning i deras undervisning. Hur den fördelningen såg ut berodde mycket på de praktiska omständigheter som rådde på skolan, främst kring tillgången till datorer. På så sätt var det tillgången till datorer som påverkade hur mycket eleverna fick skriva för hand. Många av lärarna beskrev även att om de hade haft bättre tillgång till datorer att eleverna skulle få arbeta mer på dator. Med andra ord så skulle tillfällena för handskrivning minska i samband med ökning av datorer. Dock så menade den läraren som arbetade på "en-mot-en-skola", att hon tydligt och medvetet bestämde när eleverna skulle skriva för hand eller på dator. Vilket talar för att handskrivning kan vara ett aktivt medel för skrivande trots en ständig tillgång till datorer.

Man skulle kunna påstå att i takt med att datorerna och "en-mot-en" metoder införs på allt fler skolor, att det inte är mer än naturligt att handskrivning kommer att minska i skrivundervisningen. Trageton (2014) menar att det är logiskt att handskrivning konsekvent reduceras med varje ny läroplan i takt med att samhället blir allt mer digitaliserat. Enligt Säljö (2014) så utvecklas materiella redskap i takt med samhället, vilket gör att datorn kan ses som ett mer naturligt redskap även i undervisningen. En lärare menar dock att skolan kommer hålla fast i handskrivning längre än vad samhället i stort kommer att göra. Detta ses inte som en omöjlighet då lärarna uttrycker starka åsikter gällande handskrivning och att det många gånger, enligt lärarna, mer praktiskt att använda papper och penna än dator. Trots att lärarna belyste praktiska omständigheter så menade de även att de fanns fördelar kunskapsmässigt för eleverna att skriva för hand. Det har framkommit i tidigare forskning och genom lärarnas utsagor att det kan finnas en speciell kognitiv funktion med handskrivning som gör att eleverna memorerar och befäster kunskap på ett annat sätt. På så sätt kanske inte handskrivning ska reduceras i kommande läroplaner utan snarare utgöra en funktionell del av skrivundervisningen.

Det är alltså en fråga om handskrivning utgör en främjande funktion för elevernas lärande och hur man kan arbeta med handskrivning på ett mer medvetet sätt som är främjande för elevernas fortsatta skrivutveckling. Enligt Längsjö (2005) så skiljer sig uppfattningen åt mellan lärare om hur mycket undervisningstid som ska ägnas åt handskrivning och handstil. Det kommer med stor sannolikhet att fortsätta råda skilda meningar kring handstilens betydelse och hur mycket undervisningstid som ska läggas på handskrivningen, speciellt i ett allt mer digitaliserad värld. De lärare

som deltagit i studien var alla överens om att både handskrivning och datorskrivning ska inkluderas i undervisningen. Det framkom av lärarna att eleverna fick skriva för hand eller på dator beroende på uppgiftens syfte. Det är på så sätt inte en fråga om att välja skrivverktyg, utan snarare hur dessa kan sammanfogas och tillsammans frambringa goda förutsättningar för elevernas fortsatta skrivutveckling och lärande.

5.1.1 Enskilt skrivande

Enligt Palmér och Österlund- Stjärnegårdh (2005) så är inte allt skrivande som sker i skolan kommunikativ, utan att eleverna skriver ibland endast för att tänka och att lära. Lärarna som deltog i den här studien beskriver hur de låter eleverna svara på frågor, föra anteckningar, göra en ”kladd” och kortskriva för hand. Dessa skulle kunna ses som exempel på situationer där elevernas skrivutveckling gynnas av handskrivning.

Man skulle kunna ifrågasätta när elever svarar på frågor i svenskundervisningen, och vad dessa har för funktion. En lärare beskriver hur eleverna kan svara på frågor när det gäller till exempel läsförståelse. Men man kan tänka sig att det även skulle kunna vara frågor gällande författare, diktare eller litterära tidsepoker. Försättningsvis kan det också vara frågor gällande andra ämnen, eftersom det står i Lgr11 att eleverna ska lära sig att vara källkritiska. Med andra ord skulle eleverna möjligtvis få frågor som de sedan ska söka upp svaren på med hjälp av datorn och Internet. Om nu eleverna ska svara på frågor med hjälp av dator, kan man kunna ifrågasätta idén om att eleverna ska skriva för hand, eftersom de lika gärna skulle kunna skriva svaren direkt på datorn. Enligt lärarna i denna studie så reflekterar eleverna mer över vad de skriver när de skriver för hand. Jag vill påstå att svara på frågor har likheter med att föra anteckningar, eftersom de har likartat syfte, det vill säga att eleverna ska befästa ny kunskap. Utgår man från detta så kan det finnas en positiv funktion med att skriva ner svaren för hand än på dator. I undersökningen av Oppenheimer och Fuller så visade det sig att elever som hade fört anteckningar för hand istället för på dator, presterade bättre på reflekterande frågor samt överlag i ett senare kunskapstest (Herbert 2014). Vilket antyder att eleverna befäster kunskap bättre även när de skriver ner svar på frågor för hand. Det var just orden tanke och reflektion var de orden som användes frekvent när lärarna talade om handskrivning.

Handskrivning skulle alltså kunna ha främjande effekter på elevernas reflekterande, tänkande och lärande. Handskrivning skulle alltså kunna tillämpas då eleverna ska skriva för sin egen skull. Utöver det att eleverna ska skriva svar på frågor och anteckningar för hand, beskriver lärare att handskrivning även fungerar bra då eleverna ska skriva en kladd eller kortskriva. Lärarna är övertygade om att eleverna tänker mer på vad och hur de skriver, när de gör en kladd för hand. Vidare så menar lärarna att det är viktigt att eleverna lär sig att strukturera sitt arbete innan de börjar skriva, något som ansågs underlätta om eleverna skrev för hand. Att göra en kladd har likheter med att kortskriva, då syftet är att få ner tankar på papper. Lärarna anser att kortskrivning passar bättre att göra för hand, eftersom de menar att det går snabbare och underlättar för eleven att föra tanken till pappret. Strömquist (2007) menar att skrivande inte endast påverkar elevernas skrivutveckling utan även deras kognitiva och emotionella utveckling. Därför kan det finnas en tanke med att låta eleverna skriva bara för att få skriva. Enligt lärarna bedömer de inte elevernas kortskrivande, vilket gör att eleven får en möjlighet att skriva mer personligt och delvis för egen del. Sharp och Hargrove (2004) menar att skriva ner känslor kan ha positiva effekter på en individs hälsa. Att låta eleverna skriva personliga texter i

undervisningssammanhang kan alltså gynna elevens utveckling och hälsa. Vidare att det finns en idé att låta eleverna göra detta för hand, då datorn har tendenser att överbelasta vår kognitiva förmåga och fokus på den egna tankegången (Sharp & Hargrove 2004). Lärarna anser även att handskrivning fungerade som ett bra verktyg för dem att se elevernas faktiska skrivkunskaper. De menade även att eleverna befäste stavning och grammatiska regler bättre om de fick öva dessa för hand.

Påstår man däremot att eleverna känner sig mer vana vid dator och att det på så sätt är ett mer naturligt verktyg för dem, så är det inte säkert att handskrivning gynnar alla elevers utveckling. Men tittar man på tidigare forskning gällande datorer, så har datorn visats sig ha ringa eller inga effekter på elevernas lärande (Healy 1999). Vidare beskriver Trageton (2014) att norska elever som arbetar aktivt med dator har påvisat negativa inlärningsresultat. Datorn kan med andra ord utgöra ett materiellt redskap som används aktivt i samhället och elevernas vardag, men inte ett redskap som gynnar eleverna i deras utveckling och lärande. Enligt det sociokulturella perspektivet så påverkas barnet inte endast av kulturella ramar, utan även historiska ramar. Skolan dras ofta mellan uppdraget att vara bevarande och framåtskridande. En lärare uttryckte hur skolan kommer bevara handskrift in i det sista, vilket kanske enligt tidigare forskning inte är något negativt. Det är kanske viktigt att skolan ställer sig mer kritisk inför en allt mer digitaliserad undervisning, då handskrivning kan ha mer positiva effekter på elevernas lärande än datorskrivning.

5.1.2 Kollektivt skrivande

Till skillnad från det enskilda skrivandet, så åsyftar det kollektiva skrivandet att ske i samarbete med andra. Enligt Warschauer (2006) så sker skrivande idag i längre processer där samarbete är en återkommande faktor. Trots att lärarna inte nämnde skrivande som en kollektiv process så framkom i deras resonemang kring skrivprocessen att den sker i samarbete med andra. Skrivning som en kollektiv process korresponderar mer till det sociokulturella perspektivet, då det utgår från att allt lärande sker en social kontext. En stor del av den tidigare forskning som presenterats i det här arbetet har utgått från skrivning som en process. Jones (2014) beskriver hur man uppmuntrar elever att göra utkast, granska och bearbeta sina texter. Lärarna talade, till exempel, om att datorn var ett bättre verktyg när det kom till just bearbetning och redigering eftersom eleverna ska enligt processororienterad skrivundervisning få chansen att bearbeta sin text efter att ha fått respons.

Datorn anses enligt lärarna vara det bättre verktyget överlag när eleverna ska arbeta med processkrivning. Enligt Warschauer (2006) så blir skrivprocessen mer naturlig på dator, då eleverna bearbetar sina texter samtidigt som de skriver. Skrivprocessen tenderar att beskrivas som ett antal bestämda steg (Amicucci 2011). I undervisningssammanhang så är det ofta en rad bestämda steg som ofta utgör skrivprocessen. Det vill säga att eleverna får chansen att skriva ner tankar och göra ett första utkast, för att sedan få respons på sin text innan de ska bearbeta och lämna in. Dock menar Strömqvist (2010) att som skribent hoppar man och arbetar parallellt med många moment istället för att arbeta med skrivprocessen i steg som ska följas i en viss ordning.

Många av de intervjuade lärarna menar att datorn var det bättre verktyget när eleverna ska bearbeta sina texter. Men många lärare menar att de finns en poäng med att låta eleverna skriva för hand först. Goldberg m.fl. (2002) beskriver hur skrivprocessen blir mer linjär, det vill säga att eleverna arbetar med skrivprocessen ett moment i taget, när de skriver för hand. Vidare var det en lärare som menade att

eleverna får mer insikt kring vikten av att strukturera sitt arbete innan de börjar skriva, när de skriver ett utkast för hand. Men sedan var det några lärare som ifrågasatte om eleverna inte skulle bli mer effektiva om de fick skriva på dator direkt. En lärare beskriver hur några av hennes elever inte utnyttjar tiden att skriva ett utkast för hand om de vet om att datorn ska användas för att skriva ”rent”. Därför skulle man kunna argumentera för att eleverna ska få möjlighet att använda datorer tidigare i skrivprocessen eftersom detta eventuellt skulle motivera eleverna mer. Fortsättningsvis beskriver en lärare att hon tidigare ansåg rättstavningsprogrammen på datorn var något negativt, men att hon nu ser det som ett första steg i att bearbeta sin text. Att eleverna får feedback direkt i datorn, det vill säga att eleverna börjar bearbeta sina texter samtidigt som de skriver. Datorn medför med andra ord att eleverna arbetar med skrivprocessen på ett mer naturligt sätt (Warschauer 2006).

Att datorn underlättade skrivarbetet för eleverna var något som samtliga lärare belyste. Det var mycket lättare för eleverna att, till exempel, ändra ordval, styckesindelning och tydligare se hur texten ska disponeras när de skrev på dator. De beskrev även hur elevernas texter blir snyggare och mer läsvänliga när de är skrivna på dator. Eftersom det inte blir lika tydligt var eleverna gör nya stycken. Vidare beskrev lärarna att många elever skriver slarvigt och oläsligt. Detta är något som Warschauer (2006) också uppmärksammar och beskriver tre aspekter som underlättar skrivandet, det vill säga att det blir mer lättläst, underlättar för feedback och gör det enklare att göra ändringar i texten. Många av lärarna var inne på att eleverna ogärna gjorde ändringar för hand, att det var svårare att sudda ut och skriva om än att ändra i texten på datorn. En lärare beskrev även hur hon hade svårt att ge eleverna ”fullständig” feedback när de skrivit för hand, eftersom detta ofta medförde att eleven i princip skulle behöva skriva om hela arbetet.

När eleverna får arbeta tillsammans och diskutera sitt skrivande med andra, så möjliggör detta en muntlig dimension till skrivprocessen (Trageton 2014). Nordmark (2014) beskriver hur eleverna egna skrivvanor påverkar vilken roll de tar i det kollektiva skrivandet. Nordmark beskriver hur det finns risker med det kollektiva och den sociala dimensionen av skrivandet. Men utgår man från att lärande sker i sociala kontexter, skulle man kunna argumentera att oavsett vilken roll som eleven intar, så sker ett lärande. Det vill säga att de elever som hamnar i den positionen att hjälpa sina kamrater, kanske inte får så mycket skrivet, men de får tillfälle att muntligt praktisera sina skrivkunskaper. De hjälper kanske sina kamrater med ordval, grammatik och strukturera texten, vilket gör att de muntligt befäster sina kunskaper samtidigt som de hjälper sina kamrater att tillägna sig dem. Dock kan man hålla med Nordmark att det kan finnas en risk, då eleverna kanske lägger mer tid på sina kamrater än att få något skrivet själv.

Ser man till skrivprocessen som helhet, så finns det mycket som talar för att eleverna gynnas av att arbeta tillsammans. Vidare att datorn är det bättre verktyget eftersom det tenderar att göra att eleverna startar bearbetning och redigering i ett tidigare stadium i skrivprocessen.

5.2 Medveten fördelning av skrivverktygen

Som beskrivet ovan finns det baserat på lärarnas utsagor funktioner för varje skrivverktyg. Det vill säga att det inte handlar om att välja det ena över det andra, utan snarare kombinera dessa för att skapa en god lärandemiljö. Enligt lärarna så är det något med handskrivning som är mer gynnande för elevernas kognitiva och

emotionella utveckling. Tidigare forskning har påvisat liknande resultat, där studenter tenderade att prestera bättre kunskapsmässigt efter att ha skrivit för hand än skrivit på dator. Däremot ansågs datorn vara det bättre verktyget då eleverna skulle arbeta med processkrivning.

Det är tydligt att skrivprocessen genomsyrar svenskämnets övergripande syfte och centrala innehåll. Det står till exempel, ”Undervisningen ska syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra” (Skolverket 2011, s.222). Detta påvisar att skrivandet idag ses som en kollektiv process. Vidare nämns datorn, i det centrala innehållet i svenska, som det skrivverktyget som eleverna ska lära sig att behärska, framförallt när det kommer till att bearbeta och redigera texter. Det är framförallt datorns möjligheter till att ändra och bearbeta text som gör det mer lämpat för processkrivning.

Men det står även i det centrala innehållet för svenska, att eleverna ska ges möjlighet att genom språket tänka och lära (Skolverket 2011). Här skulle man kunna argumentera för handskrivning, eftersom det enligt lärarna tenderar att göra eleverna mer eftertänksamma och reflekterande. Vidare så har tidigare forskning påvisat att det finns en fördel med att skriva till exempel anteckningar för hand, eftersom detta kan vara mer gynnande för elevernas inläring.

5.3 Framtidens skrivundervisning

Baserat på tidigare forskning och lärarnas utsagor, kan man se skrivundervisning att ta två olika riktningar. Den ena är att fler studier kommer påvisa att datorn har ringa eller negativa effekter på elevernas inläring, vilket kommer resultera i att digitalisera skolan avstannar. Den andra riktningen är åt motsatt håll, det vill säga att skolan kommer införa allt mer datorer och undervisningen kommer basera sig allt mer på digitala verktyg.

Om det skulle vara så att allt mer forskning ser negativa effekter av att eleverna har ständig tillgång till datorer, så finns det en chans att "en-mot-en" införandet avstannar något. En lärare anser att skolan inte är redo för sådan undervisning ännu då, till exempel, klassrummen utformade för att bedriva sådan undervisning. Skulle eleverna inte få varsin dator, skulle undervisningen med stor sannolikhet att fortsätta på liknande sätt som den gör idag, det vill säga att lärarna förser elever med datorer i vissa situationer. Detta skulle medföra att handskrivning skulle fortsätta utgöra en del av undervisningen med liknande funktioner som den har idag, baserat på lärarnas utsagor. Det vill säga att eleverna arbetar med handskrivning parallellt med datorskrivning, till och med att handskrivning ibland tillämpas lite oftare än datorskrivning. Dock framkom det att lärarna fördelade undervisningstiden olika, vilket resulterar i att eleverna arbetar olika mycket med respektive redskap beroende på lärare.

Skulle däremot digitalisering och "en-mot-en" lösningar och metoder införas på allt fler skolor, var lärarna övertygade om att de skulle använda sig av datorn mer. Detta medför att handskrivning med stor sannolikhet kommer att minska i undervisningen. Lärarna menar att det kommer bli svårare att argumentera för handskrivning om eleverna har ständig tillgång till datorer. Trageton (2014) ser det som logiskt att handskrivning reduceras med varje ny läroplan, då samhällen blir allt mer digitaliserat. I det centrala innehållet i svenska för årskurs 7-9 så omnämns inte handstil utan datorn är det verktyg som eleverna ska behärska. Vilket redan idag gör det svårare för lärare att motivera varför eleverna ska skriva för hand utifrån

styrdokumentet. Kommer då eleverna att ha ständig tillgång till datorer, kommer det antagligen bli som lärarna förutspår, väldigt svårt att motivera varför eleverna ska skriva för hand.

Det framkom att datorn ofta användes som renskrivningsverktyg och "skrivmaskin" och är på så sätt egentligen inte i behov av att ha en Internetuppkoppling. Just att eleverna har tillgång till Internet, var en utav de största nackdelarna lärarna såg med datorn, eftersom det ofta distraherade eleverna. Skulle forskning påvisa att det är just tillgången till Internet som påverkar elevernas inläring och inte datorn i sig, så är det möjligt att eleverna skulle förses med en varsin dator oavsett eftersom datorn kan fungera som endast som ett "skrivverktyg".

5.4 Pedagogiska implikationer

Det som har framkommit av studien är att handskrivning och datorskrivning utgör båda funktionella aspekter i skrivundervisningen. Idag så arbetar man mycket med processkrivning och skrivning ses som något som sker i många steg. Det var just gällande processkrivning som datorn ansågs ha många fördelar gentemot handskrivning, då det underlättar framförallt redigering och bearbetning. Huruvida eleverna skulle påbörja sin skrivprocess skilde sig något åt mellan lärarna, det vill säga att om eleverna fick börja skriva direkt på dator eller skriva en kladd för hand först. Detta menade lärarna berodde bland annat på elevernas förutsättningar.

Det är därför viktigt att, som alltid, utgå från den enskilda elevgruppen när man beslutar om hur skrivprocessen ska utföras. Det kan vara främjande för elevernas fortsatta skrivarbete att påbörja arbetet olika. Det vill säga att några elever kan behöva en dator direkt medan andra arbetar bättre för hand. Dock menade en lärare att om man har elever är i behov av att ha datorn som hjälpmedel, kan detta vara känsligt för eleven som i sin tur kan resultera i att man låter samtliga elever arbeta mer aktivt med datorer. Detta påvisar att det är viktigt att se till varje elev och gruppens sammansättning samt klassrumsklimatet när man väljer arbetsätt och skrivverktyg.

Handskrivning var det som lärarna använde främst när eleverna skulle utföra mindre uppgifter. Det var delvis på grund av praktiska skäl, men det ansåg även att elevernas reflektionsförmåga, tänkande och kunskapstillägnande påverkades positivt av handskrivning. Det är viktigt att ha skrivuppgiftens syfte och avsikt i åtanke vid val av skrivverktyg eftersom tidigare forskning även påvisat att elevernas kunskapsinhämtning påverkas av vilket skrivverktyg som används. Alltså skulle handskrivning kunna vara ett bättre alternativ när skrivuppgifterna har för avsikt att utveckla elevernas kunskaper och förmåga att tillämpa skrivregler.

Slutligen måste man ha i åtanke att samhället har förändrats och där datorn har blivit ett verktyg som är nödvändigt att kunna behärska för att fungera som samhällsmedborgare. Vidare så kan man utifrån ett sociokulturellt perspektiv, anse att eleverna uppfostras och utvecklas under andra kulturella omständigheter. Detta i sin tur kan påverka vilket skrivverktyg som eleverna ser som mer naturligt för dem att använda. Alltså är det återigen viktigt att se till eleverna som individer och vara medveten om att skrivverktygen kan ha olika effekt på elevernas fortsatta skrivutveckling.

5.5 Vidare forskning

Studien vill föreslå att vidare forskning skulle undersöka hur elevernas tänkande, inläring och utveckling påverkas av val av skrivverktyg. Det vill säga att man genom att låta eleverna arbeta med olika skrivverktyg jämföra och utvärdera om detta har någon påverkan på elevernas fortsatta skrivutveckling, kunskapsinhämtning och lärande. Man skulle kunna utföra en studie liknande den undersökning som Oppenheimer och Fuller genomfört (Herbert 2014). Med andra ord att man jämför elever som använder sig av penna och papper med elever som använder sig av dator, när de utför skrivuppgifter som har för avsikt att befästa nya kunskaper.

Lärarna som blev intervjuade var alla inne på tanken att eleverna reflekterar mer över sitt skrivande när de skriver för hand. Enligt lärarna så tillägnar sig eleverna grammatiska regler bättre om de fick utöva dem för hand. Man skulle på så sätt kunna gå igenom grammatiska regler med eleverna, för att sedan låta dem praktisera dem antingen för hand eller på datorn. Efter att eleverna arbetat med dessa regler på olika skrivverktyg kan man testa deras kunskaper, för att avgöra om handskrivning är mer gynnande för bevästande av skrivregler.

Fokus på vidare forskning ska alltså, enligt mig, belysa de olika skrivverktygens funktioner för att påvisa tydliga effekter på elevernas fortsatta skrivutveckling och lärande.

6 REFERENSLISTA

- Allwood, C-M. (2004). *Perspektiv på kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur
- Amicucci, A. (2011). Using Reflection to Promote Students' Writing Process Awareness. *CEA Forum*, 40(1), ss. 34-56.
- Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Bråten, I. (red.) (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur
- Fast, C. (2008). *Literacy – i familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Goldberg A., Russell, M & Cook, A. (2002). The Effect of Computers on Student Writing: A Meta-analysis of Studies. *The Journal of Technology, Learning and Assessment*, 2 (1), ss. 2-51.
- Gustafsson, K & Mellgren, E. (2000). *En studie om barns skrivlärande*. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.
- Hartman, J. (2004). *Vetenskapligt tänkande – från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur
- Healy, J.M. (1999). *Tillkopplad eller frånkopplad? Datorer, barn och lärande – digitala drömmar*. Jönköping: Brain Books
- Herbert, W. (2014). *Ink on Paper: Some Notes on Note Taking*.
<https://www.psychologicalscience.org/index.php/news/were-only-human/ink-on-paper-some-notes-on-note-taking.html> [2014-04-24]
- Hoogeveen, M & van Gelderen, A. (2013). What Works in Writing With Peer Response? A Review of Intervention Studies with Children and Adolescents. *Educational Psychology Review*, 25(4), ss. 473-502.
- Hundeide, K. (2006). *Sociokulturella ramar för barns utveckling – barns livsvärldar*. Lund: Studentlitteratur
- Jarrick, A & Josephson, O. (1996). *Från tanke till text*. Lund: Studentlitteratur
- Jones, S. (2014). From ideas in the head to words on the page: young adolescents' reflections on their own writing processes. *Language and Education*, 28(1), 52-67.
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lantz, A. (2007). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Längsjö, E & Nilsson, I. (2005). *Att möta och erövra skriftspråket*. Lund: Studentlitteratur
- Melin, L. (2000). *Människan och skriften*. Stockholm: Nordstedts
- Melin, L. (2004). *Språkpsykologi – Hur vi talar, lyssnar, läser och minns*. Stockholm: Liber
- Nordmark, M. (2014). *Digitalt skrivande i gymnasieskolans svenskundervisning- En ämnesdidaktisk studie av skrivprocessen*. Örebro: Örebro universitetet
- Nylén, U. (2005). *Att presentera kvalitativ data*. Lund: Studentlitteratur

- Quinlan, T., Loncke, M., Leijten, M. & Van Waes, L. (2012). Coordinating the Cognitive Process of Writing: The Role of the Monitor. *Written Communication*, 29(3), ss.345-268
- Palmér, A & Österlund – Stjärnegårdh, E. *Bedömning av elevtext – en modell för analys* (2005). Stockholm: Natur & Kultur
- Sharp, G.W. & Hargrove, S.D. (2004). Emotional expression and modality: an analysis of affective arousal and linguistic output in a computer vs. paper paradigm. *Computers in human behavior*, (20), ss. 461-475.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Fritzes
- Strömqvist, S. (2007). *Skrivprocessen*. Lund: Studentlitteratur
- Strömqvist, S. (2010). *Skrivboken – skrivprocess, skrivråd och skrivstrategier*. Malmö: Gleerup
- Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- Thomsson, H. (2010). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Trageton, A. (2014). *Att skriva sig till läsning – IKT i förskoleklass och skola*. 2.uppl., Stockholm: Liber.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Warschauer, M. (2006). *Laptops and literacy: learning in the wireless classroom*. New York: Teachers College Press
- Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Bilaga 1

Intervjufrågor

Bakgrundsinformation:

1. Vad heter du?
2. Hur gammal är du?
3. Kan du berätta om din utbildning? (I vilka ämnen, när och var?)
4. Vilken skola arbetar du på?
5. Hur länge har du arbetat som lärare i ämnet svenska?

Handskrivning

1. Hur arbetar du med handskrivning i din undervisning?

Möjliga följd frågor:

Ger exempel på arbetsmetoder och elevuppgifter

- Vilka fördelar ser du med att låta eleverna skriva för hand i dessa situationer?
- Vad baserar du det på?

Arbetar inte med handskrivning i sin undervisning

- Vad beror det på?
- Ser du någon nackdel med att eleverna inte ges möjligheten att skriva för hand?
Om nej, vad baserar du det på?
Om ja, vilka nackdelar anser du finns?

2. Vilka fördelar anser du finns med att låta eleverna skriva för hand?

Möjlig följdfråga:

Ger exempel på fördelar

- På vilket sätt ger handskrivning elevernas dessa fördelar?

Det finns inga fördelar med att låta eleverna skriva för hand

- Hur resonerar du då?

3. Vilka nackdelar finns det med att låta eleverna skriva för hand?

Möjliga följdfrågor:

Ger exempel på nackdelar

- Skulle dessa kunna undvikas om eleverna skrivit på dator?

Finns inga nackdelar med att låta eleverna skriva för hand

- Hur resonerar du då?
- Skulle du kunna utesluta skrivning på dator i din undervisning?

4. Hur tror du handskrivning påverkar eleverna skrivutveckling?

Möjliga följdfrågor:

- Vad baserar du det på?
- Finns det teorier som stödjer din tanke/dina tankar?

5. Vilka argument skulle du ge en elev som ifrågasätter handskrivning?

6. Hur resonerar du kring handskrivningens framtid?

Skrivning på dator

7. Är datorn ett aktivt verktyg i din undervisning?

Möjliga följdfrågor:

Om ja,

- Hur använder du datorn i din undervisning?
- Varför anser du att datorn är ett bra verktyg i dessa situationer?
- Vad baserar du det på?

Om nej,

- Vad beror det på?

Praktiska skäl (tillgång etc)

- Om du hade bättre tillgång till datorer, skulle du använda dem på ett aktivt sätt i din undervisning?

Om ja

- Hur skulle datorerna vara en del av din undervisning?

Om nej

- Hur resonerar du då?

Andra skäl

- Hur resonerar du då?

6. Vilka fördelar finns det med att låta eleverna skriva på dator?

Möjliga följdfrågor:

Ger exempel på fördelar

- Vad baserar du detta på?

Det finns inga fördelar med att skriva på dator

- Hur resonerar du då?

7. Vilka nackdelar finns det med att låta eleverna skriva på dator?

Möjliga följdfrågor

Ger exempel på nackdelar

- Skulle dessa kunna undvikas om eleverna skrivit för hand?

Finns inga nackdelar med att skriva på dator

- Hur resonerar du då?
- Skulle du kunna utesluta handskrivning i din undervisning?

8. Hur tror du elevernas skrivutveckling påverkas av att skriva på dator?

Möjliga följdfrågor:

- Vad baserar du det på?
- Finns det teorier som stödjer din tanke/dina tankar?

9. Vilka argument skulle du ge en elev som ifrågasätter att skriva på dator?

10. Hur resonerar du kring framtiden gällande skrivning på dator?